

EHDOTUS VALTIONEUVOSTON ASETUKSEKSI RAVITSEMISLIIKKEIDEN TOIMINNAN VÄLIAIKAISESTA RAJOITTAMISESTA TARTUNTATAUDIN LEVIÄMISEN ESTÄMISEKSI

1 Tausta ja valmistelu

Maailmanlaajuisen koronaviruspandemian iskettyä maaliskuussa 2020 Suomeen valtioneuvosto otti nopeasti käyttöön suosituksiin, normaaliolojen lainsäädäntöön ja valmiuslainsäädäntöön perustuvan rajoitustoimien kokonaisuuden epidemian leviämisen estämiseksi.

Osana näitä toimia lähes kaikki ravitsemisliikkeet suljettiin asiakkailta 4.4.2020 majoitus- ja ravitsemistoiminnasta annettuun lakiin (308/2006) säädetyn väliaikaisen 3 a §:n (153/2020) nojalla. Säännöksen voimassaolon päättymisen jälkeen ravintolat voitiin avata asiakkaille 1.6.2020 lukien siten, että niiden toimintaa rajoitettiin edelleen epidemian leviämisen estämiseksi tartuntatautilain väliaikaisessa muutoksessa (400/2020) ja sen nojalla annetuissa valtioneuvoston asetuksissa säädettyillä säännöksillä.

28.2.2021 saakka väliaikaisesti voimassa olevassa tartuntatautilain 58 a §:ssä (727/2020) ja asiallisesti saman sisältöisessä 1.3.2021 voimaan tulevassa 58 a §:ssä (/2021) säädetään tartuntataudin leviämisen estämiseksi ravitsemisliikkeiden ohjeistus- ja hygieniavaatimuksista, yleisestä asiakaspaikkojen etäisyysvaatimuksesta ja toiminnan suunnitteluvollisuudesta. Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkempia säännöksiä näistä vaatimuksista sekä asiakkaiden oleskeluun ja asiakaspaikkojen sijoittamiseen liittyvistä velvollisuuksista. Valtioneuvoston asetuksella voidaan myös rajoittaa ravitsemisliikkeen asiakaspaikkamäärää sekä aukiolo- ja anniskelu-aikaa laissa säädettyjen edellytysten täytyessä.

Tällä hetkellä voimassa olevan väliaikaisen säännöksen nojalla on säädetty 28.2.2021 saakka voimassa oleva ravitsemisliikkeiden toiminnan väliaikaisesta rajoittamisesta tartuntataudin leviämisen estämiseksi annettu valtioneuvoston asetus (942/2020, muut. 1106/2020 ja 120/2021). Tässä asetuksessa säädetään ravitsemisliikkeiden velvollisuudesta antaa asiakkailleen toimintaohjeet tartuntataudin leviämistä estävistä toimintatavoista ja huolehtia asiakkaiden käsien puhdistusmahdollisuudesta, tilojen ja pintojen puhtaanapidosta sekä asiakkaiden välisen riittävän etäisyyden ylläpitämisestä. Asetuksessa säädetään myös tartuntatautilain 58 a §:n 5 momentissa tarkoitetun suunnitelman sisällöstä ja esittämisestä sekä liikkeiden asiakasmäärien ja anniskelu- ja aukioloajan rajoittamisesta maakunnittain ja ravintolatyypeittäin. Kaikilla asiakkailla tulee asetuksen mukaan myös olla oma istumapaikkansa pöydän tai sitä vastaavan tason ääressä.

Ehdotettu asetus on valmisteltu korvaamaan 28.2.2021 saakka voimassa oleva asetus muutoksineen. Ehdotettu asetus vastaisi pääosin voimassa olevaa asetusta sekä rakenteeltaan että sisällöltään. Ehdotuksessa säädetäisiin ravitsemisliikkeille uusi velvollisuus ohjata asiakkaat pääsääntöisesti pysymään istumapaikoillaan.

Asetusehdotus on valmisteltu sosiaali- ja terveysministeriössä virkatyönä. Epidemiologisen tilanteen määrittely on perustunut sairaanhoitopiirien ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen näkemyksiin. Valmistelussa on pyydetty lausunto Ahvenanmaan maakunnan hallitukselta. Asetuksesta ei ole pyydetty

muita lausuntoja asian kiireellisyyden vuoksi, mutta asetuksen valmistelussa on konsultoitu aluehallintovirastojen, työ- ja elinkeinoministeriön, Matkailu- ja ravintolapalvelut MaRa ry:n ja Palvelualojen ammattiliitto PAM ry:n kanssa.

Ahvenanmaan maakunnan hallituksen lausunnossa todetaan, ettei maakunnan lainsäädäntö mahdollista asiakaspaikkarajoitusten toimeenpanoa. Lausunnossa todetaan, että asiakkaiden etäisyyksien ylläpidosta on voitu kuitenkin huolehtia valtakunnallisin ja maakunnan omin säännösin ja maakunnan toimenpitein.

Asetusehdotus on tarkastettu oikeusministeriön laintarkastuksessa.

Valtioneuvosto on 25.2.2021 tehnyt periaatepäätöksen hybridistrategian toimintasuunnitelman täydennyksessä tarkoitetun tason kaksi käyttöön otosta. Yhteensä seitsemän sairaanhoitopiirin alueella ohjataan heti otettavaksi heti käyttöön tason kaksi eli leviämisvaiheen tiukimmat rajoitukset. Lisäksi yhdeksälle kiihtymisvaiheen alueelle suositellaan käyttöön samoja toimia.

Hallitus on myös linjannut, että koko maassa todetaan poikkeusolot. Poikkeusolojen perusteella ja soveltaen perustuslain 23 §:ää ravitsemisliikkeet ehdotetaan suljettavaksi määräajaksi lukuun ottamatta perustason alueita. Näiden linjausten edellyttämää valmistelua ja toimeenpanoa ennen ravitsemisliikkeiden toimintaa rajoitetaan tartuntatautilain 58 a §:n ja sen nojalla annetun valtioneuvoston asetuksen nojalla. Jos ravitsemisliikkeet voidaan pitää auki joillakin alueilla, niihin sovelletaan mainittuja säännöksiä.

2 Nykytila ja sen arviointi

2.1 Ravitsemistoiminnan nykyiset rajoitukset

Tartuntataudeista annetun valtioneuvoston asetuksen (146/2017) 1 §:ään lisättiin 14.2.2020 lukien yleisvaaralliseksi tartuntataudiksi SARSin ja MERSin lisäksi muu uuden koronavirustyyppin aiheuttama vaikea infektio (373/2020). Maailmanlaajuisena pandemiana leviävää uuden SARS-CoV2-koronaviruksen aiheuttamaa vaikeaa infektiotautia kutsutaan nimellä covid-19, joka tulee sanoista corona, virus, disease.

Voimassa olevan tartuntatautilain 58 a §:n 1 momentin mukaan ravitsemistoiminnan harjoittajan on, sen lisäksi, mitä elintarvikelaissa säädetään, huolehdittava yleisvaarallisen tartuntataudin leviämisen estämiseksi ravitsemisliikkeen tilojen ja pintojen puhdistamisesta sekä siitä, että asiakkailta on mahdollisuus käsien puhdistamiseen, ja annettava asiakkaille riittävän etäisyyden ylläpitämistä ja käsien puhdistamista koskevat toimintaohjeet. Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkemmat säännökset ravitsemisliikkeen tilojen ja pintojen puhdistamisesta, käsien puhdistamismahdollisuuden järjestämisestä sekä asiakkaille annettavien toimintaohjeiden antamisesta. 1.3.2021 voimaan tulevassa pykälän 1 momentissa ovat lisäyksinä viittaukset Ahvenanmaan maakunnan vastaavaan lainsäädäntöön.

Tartuntatautilain 58 a §:n 2 momentin mukaan ravitsemistoiminnan harjoittajan tulee huolehtia siitä, että asiakkaiden oleskelu järjestetään yleisvaarallisen tartuntataudin leviämisen estämiseksi riittävän väljästi ja asiakaspaikat sijoittuvat riittävän etäälle toisistaan. Valtioneuvoston asetuksella säädetään, jos se on yleisvaarallisen tartuntataudin leviämisen estämiseksi välttämätöntä, tarkemmin kyseistä aluetta koskien ravitsemisliikkeen asiakkaiden oleskeluun ja asiakaspaikkojen sijoittamiseen liittyvistä velvoitteista sekä

ravitsemisliikkeen sisä- ja ulkotilojen asiakaspaikkamäärään liittyvistä vaatimuksista. Tämän lisäksi valtioneuvoston asetuksella voidaan rajoittaa sellaisen ravitsemisliikkeen, jonka pääasiallisena ravitsemistoimintana on tarjota yleisölle maksusta elintarvikelayissa tarkoitettussa elintarvikehuoneistossa alkoholijuomia, asiakasmäärää enintään 50 % ravitsemisliikkeen suurimmasta asiakas- tai henkilömäärästä, joka on mainittu tilaa tai sen osaa koskevassa alkoholilain (1102/2017) 18 §:ssä tarkoitettussa anniskeluluvassa tai, jos ravitsemisliikkeellä ei ole anniskelulupaa, rakennusten paloturvallisuudesta maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) 117 b §:n nojalla ja rakennuksen käyttöturvallisuudesta mainitun lain 117 d ja 117 k §:n nojalla annettujen säännösten mukaisesti hyväksytyssä rakennussuunnitelmassa. Muiden ravitsemisliikkeiden asiakasmäärää saadaan asetuksella rajoittaa enintään 25 % edellä mainittujen säännösten tarkoittamasta suurimmasta asiakas- tai henkilömäärästä. Lain mukaan, jos ravitsemisliikkeen pääasiallinen ravitsemistoiminta eri ajankohtina vaihtelee, sen toimintaan sovelletaan kunakin ajankohtana sitä rajoitusta, johon sen ravitsemistoiminta kyseisenä ajankohtana liittyy. Valtioneuvoston asetuksella voidaan myös antaa tarkempia säännöksiä kyseisistä asiakasmäärien rajoituksista ja niiden kohdentumisesta. 1.3.2021 voimaan tulevassa pykälän 2 momentissa on lisäyksinä viittaukset Ahvenanmaan maakunnan vastaavaan lainsäädäntöön.

Lain 58 a §:n 3 momentissa säädetään aukiolo- ja anniskeluajan lyhentämisestä. Asetuksella voidaan säätää ravitsemisliikkeen aukioloa kello 23—05 välisenä aikana ja anniskelua kello 22—09 välisenä aikana koskevista rajoituksista, jos ne ovat välttämättömiä yleisvaarallisen tartuntataudin leviämisen estämiseksi eivätkä ravitsemisliikkeen tilojen ja pintojen puhdistamistoimenpiteet, hygieniaohjeet, asiakaspaikkojen järjestely ja muut toimenpiteet ole riittäviä yleisvaarallisen tartuntataudin leviämisen estämiseksi. Valtioneuvoston asetuksella voidaan myös säätää siitä, millaisissa ravitsemisliikkeissä kyseisiä rajoituksia noudatetaan. 1.3.2021 voimaan tuleva pykälän 3 momentti on sisällöltään sama kuin voimassa oleva 3 momentti.

Lain 58 a §:n 2 ja 3 momentin nojalla valtioneuvoston asetuksella säädettyjen rajoitusten on 4 momentin mukaan oltava välttämättömiä yleisvaarallisen tartuntataudin leviämisen estämiseksi kullakin alueella sekä sellaisissa ravitsemisliikkeissä, joita rajoitukset koskevat. 1.3.2021 voimaan tuleva 4 momentti on sisällöltään sama kuin voimassa oleva pykälän 4 momentti.

Lain 58 a §:n 5 momentin mukaan ravitsemistoiminnan harjoittajan on laadittava kirjallinen suunnitelma siitä, miten se toteuttaa sen toimintaan ja sisä- ja ulkotilojen käyttöön säädetyt velvollisuudet ja rajoitukset. Suunnitelma on pyynnöstä esitettävä aluehallintovirastolle ja majoitus- ja ravitsemistoiminnasta annetun lain 11 §:ssä tarkoitettua valvontaa suorittavalle poliisille. Suunnitelma on siihen sisältyviä henkilötietoja lukuun ottamatta pidettävä liikkeessä asiakkaiden nähtävillä. Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkemmat säännökset velvoitteiden ja rajoitusten toteuttamista koskevan suunnitelman sisällöstä, laatisemisesta ja nähtävänä pitämisestä. 1.3.2021 voimaan tulevassa pykälän 5 momentissa on lisäyksenä viittaus Ahvenanmaan maakunnan vastaavaan lainsäädäntöön.

Asiakasmäärä- sekä aukiolo- ja anniskeluaikarajoitukset eivät pykälän 6 momentin mukaan koske henkilöstöravintolatoimintaa eivätkä ruoan tai juoman myymistä ravitsemisliikkeestä muualla nautittavaksi. Pykälän 7 momentissa on myös poikkeussäännös siitä, että aukioloaikojen rajoitukset eivät koske Suomen ja ulkomaiden välillä tai ulkomailla kulkevassa vesi- ja ilma-aluksessa eivätkä polttonesteiden jakeluaseman yhteydessä toimivia ravitsemisliikkeitä. 1.3.2021 voimaan tulevat pykälän 6 ja 7 momentti ovat sisällöltään samat kuin voimassa olevat 6 ja 7 momentti.

Tartuntatautilain voimassa olevaa 58 b §:ää ei ole sisällöltään muutettu 1.3.2021 voimaan tulevaan 58 b §:ään. Pykälässä on säädetty aluehallintoviraston toimivallasta valvoa 58 a §:ssä ja sen nojalla säädettyjen velvoitteiden ja rajoitusten noudattamista, toimivallasta antaa määräyksiä puutteiden ja epäkohtien korjaamiseksi, toimivallasta määrätä ravitsemisliikkeen ravitsemistoiminta välittömästi keskeytettäväksi ja liike pidettäväksi suljettuna asiakkailta enintään yhden kuukauden ajaksi sekä poliisin virka-avusta. Lisäksi pykälässä säädetään valtioneuvoston velvoitteesta tarkoin seurata ovatko rajoitusten edellytykset edelleen voimassa. Jos edellytykset eivät enää täyty, on valtioneuvoston viipymättä ryhdyttävä toimenpiteisiin 58 a §:n ja siihen liittyvien säännösten kumoamiseksi.

Tartuntatautilain 58 a §:n nojalla ravitsemisliikkeiden toiminnan väliaikaisesta rajoittamisesta tartuntataudin leviämisen estämiseksi annetun valtioneuvoston asetuksen (942/2020) 2 §:ssä säädetään ravitsemistoiminnan harjoittajan yleisistä velvollisuuksista, jotka liittyvät asiakkaille annettaviin toimintaohjeisiin sekä käsihygienian ja kosketeltavien pintojen ja esineiden puhdistamisen järjestämiseen. Asetuksen 3 §:ssä säädetään asiakkaiden oleskeluun ja sijoittamiseen liittyvistä velvollisuuksista ja erityisesti siitä, että liikkeen kaikilla asiakkaila tulee olla oma istumapaikkansa pöydän tai sitä vastaavan tason ääressä.

Mainitun asetuksen 4 §:n (120/2021) mukaan Uudenmaan, Varsinais-Suomen, Satakunnan, Kanta-Hämeen, Pirkanmaan, Päijät-Hämeen, Kymenlaakson, Etelä-Karjalan, Keski-Suomen, Etelä-Pohjanmaan, Pohjanmaan, Keski-Pohjanmaan, Pohjois-Pohjanmaan, Kainuun tai Lapin maakunnassa sijaitsevan ravitsemisliikkeen, jonka pääasiallisena ravitsemistoimintana on tarjota yleisölle maksusta elintarvikelaissa (23/2006) tarkoitettussa elintarvikehuoneistossa alkoholijuomia, sisätilassa tai sen osassa saa oleskella yhtäaikaaisesti enintään puolet tartuntatautilain 58 a §:n 2 momentissa tarkoitettusta anniskeluluvan tai rakennussuunnitelman mukaisesta suurimmasta määrästä asiakkaita tai henkilöitä. Edellä mainitussa maakunnassa sijaitsevan muun kuin edellä tarkoitettun ravitsemisliikkeen sisätilassa tai sen osassa saa oleskella enintään kolme neljäsosaa mainitussa momentissa tarkoitettusta määrästä asiakkaita tai henkilöitä.

Asetuksen 5 §:n (120/2021) 1 momentin mukaan Uudenmaan, Varsinais-Suomen, Kanta-Hämeen, Päijät-Hämeen, Kymenlaakson, Pohjanmaan tai Pohjois-Pohjanmaan maakunnassa sijaitsevassa ravitsemisliikkeessä alkoholijuomien anniskelu on lopetettava viimeistään kello 22 ja liikkeen saa pitää avoinna ravitsemistoiminnan asiakkaille kello 5:stä kello 23:een.

Pykälän 2 momentin mukaan Satakunnan, Pirkanmaan, Etelä-Karjalan, Etelä-Savon, Pohjois-Karjalan, Keski-Suomen, Etelä-Pohjanmaan, Keski-Pohjanmaan, Kainuun tai Lapin maakunnassa sijaitsevassa ravitsemisliikkeessä alkoholijuomien anniskelu on lopetettava viimeistään kello 22. Edellä mainitussa maakunnassa sijaitsevan ravitsemisliikkeen, jonka pääasiallisena ravitsemistoimintana on tarjota yleisölle maksusta elintarvikelaissa tarkoitettussa elintarvikehuoneistossa alkoholijuomia, saa pitää avoinna ravitsemistoiminnan asiakkaille kello 24:stä kello 23:een ja muun kuin edellä tarkoitettun ravitsemisliikkeen saa pitää avoinna ravitsemistoiminnan asiakkaille kello 1:stä kello 24:ään.

Pykälän 3 momentin mukaan muussa kuin 1 tai 2 momentissa mainitussa maakunnassa sijaitsevassa ravitsemisliikkeessä, jonka pääasiallisena ravitsemistoimintana on tarjota yleisölle maksusta elintarvikelaissa tarkoitettussa elintarvikehuoneistossa alkoholijuomia, alkoholijuomien anniskelu on lopetettava viimeistään kello 24 ja liikkeen saa pitää avoinna ravitsemistoiminnan asiakkaille kello 2:sta kello 1:een. Edellä mainitussa maakunnassa sijaitsevassa muussa kuin alkoholijuomien tarjoiluun suuntautuvassa ravitsemisliikkeessä anniskelu on lopetettava viimeistään kello 24 eikä aukioloaikaa ole rajoitettu. Näitä maakuntia ovat tällä hetkellä Pohjois-Savon ja Ahvenanmaan maakunnat.

Anniskelu saadaan asetuksen 5 §:n 4 momentin mukaan kaikissa maakunnissa aloittaa aikaisintaan kello 7 sen mukaan kuin siitä erikseen säädetään. Säännöksessä viitataan siihen, että alkoholijuomien anniskelua koskevia lain tasoisia säännöksiä on joka tapauksessa noudatettava.

2.2 Nykyisten rajoitusten määrittely suhteessa valtakunnalliseen ja alueelliseen epidemiatilanteeseen

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta on todennut, että aluekohtaisen tilanteen ja rajoitusten välttämättömyyden arvioinnissa voidaan käyttää apuna esimerkiksi uusien tartuntojen ilmaantuvuuden määrää, positiivisten testitulosten osuutta testatuista, jäljitysten alkuperätietoja sekä yleisvaaralliseen tartuntatautiin liittyvää sairaalahoidon tarvetta alueella. Välttämättömyysarvioinnissa voidaan ottaa huomioon myös lähialueiden ja koko maan tilanne (StVM 27/2020 vp).

Sosiaali- ja terveysministeriön hybridistrategian toteuttamista koskevan toimintasuunnitelman (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2020:26) mukaan covid-19-epidemian tilannekuva jaetaan kolmeen vaiheeseen: perustasoon, kiihtymisvaiheeseen ja leviämisvaiheeseen. Toimintasuunnitelmassa esitetään periaatteet, joiden mukaisesti alueelliset ja valtakunnalliset suositukset ja rajoitukset tulee eri vaiheissa kohdentaa tarkoituksenmukaisella tavalla. Suositus- ja rajoitustoimenpiteiden käyttö edellyttää kokonaisvaltaista arviota, jossa päätöksiä punnitaan epidemiologisten, sosiaalisten ja taloudellisten vaikutusten suhteen sekä suhteessa perusoikeuksiin.

1. **Perustaso** vastaa Suomen tilannetta keskikesällä 2020.

- a. tartuntojen ilmaantuvuus on alhainen
- b. kotoperäisten tartuntojen osuus on pieni.

2. **Kiihtymisvaiheessa**

- a. tartuntojen alueellinen ilmaantuvuus on noussut:
 - 7 vrk tapaussumma on suuruusluokkaa > 6-15/100 000 asukasta ja
 - 14 vrk tapaussumma on suuruusluokkaa > 10-25/100 000 asukasta
- b. positiivisten näytteiden osuus on > 1 %
- c. ajoittain esiintyy paikallisia ja alueellisia tartuntaketjuja
- d. tartunnanlähteet ovat kuitenkin pääsääntöisesti jäljitettävissä
- e. sairaalahoidon tarpeeseen pystytään vastaamaan ilman erityistoimia.

3. **Leviämisvaiheessa**

- a. tartunnat leviävät väestössä alueellisesti tai laajemmin:
 - 7 vrk tapaussumma on suuruusluokkaa > 12-25/100 000 asukasta ja
 - 14 vrk tapaussumma on suuruusluokkaa > 18-50 /100000 asukasta
- b. tapausten päivittäinen kasvunopeus on > 10 %
- c. positiivisten näytteiden osuus on > 2 %
- d. alle puolet tartunnanlähteistä on jäljitettävissä
- e. sairaalahoidon ja tehohoidon tarve kasvaa voimakkaasti.

Jaottelu perustuu sekä edellä mainittuihin objektiivisiin kriteereihin että sairaanhoitopiirien omiin arvioihin siitä, voidaanko epidemiaa hallita nykyisellä tasolla vai tuleeko epidemian leviämisen estämisessä alueen omankin käsityksen mukaan ottaa käyttöön tehostettuja toimia.

Hybridistrategian toimintasuunnitelman mukaan kiihtymisvaiheen uhatessa tulee aiempien perustason eli svantovaiheen toimien lisäksi entisestään tehostaa tartuntatautilainsäädännön mukaisia toimenpiteitä, tartunnan saaneiden tunnistamista, tartuntaketjujen jäljitystä ja katkaisua sekä ottaa käyttöön uusia yksilötason keinoja tartuntojen ehkäisemiseksi. Suositusten ja rajoitusten mahdollista kiristämistä on toimintasuunnitelman mukaan arvioitava suhteessa niiden välittömään tavoitteeseen eli epidemiatilanteen hallintaan fyysisten kontaktien vähentämisen avulla.

Koska epidemia kiihtyi joulukuussa sekä globaalisti että kansallisesti, valtioneuvosto puolsi 22.12.2020 antamassaan valtioneuvoston periaatepäätöksessä toimintasuunnitelmasta covid-19-epidemian hillinnän hybridistrategian toteuttamiseen tammi-toukokuussa 2021, että sosiaali- ja terveysministeriö päivittää strategiaa koskevan toimintasuunnitelman kevättä 2021 varten. Periaatepäätöksen mukaan epidemian kiihtymisvaiheen toimenpiteet voivat olla perusteltuja jo perustasolla, mikäli valtakunnallinen ja lähialueiden epidemiologinen tilanne on huononeva. Leviämisvaiheen uhatessa kaikki tarpeelliset toimenpiteet ovat perusteltua ottaa käyttöön viipymättä. Toimintasuunnitelmassa (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 2021:1) on kuvattu yhteiskunnan toimien epidemiologiset ja oikeudelliset perusteet.

Valtioneuvosto puolsi tämän jälkeen periaatepäätöksessään 26.1.2021, että sosiaali- ja terveysministeriö tekee hybridistrategian toteuttamisesta annettuun toimintasuunnitelmaan täydennyksen muun muassa uusien virusmuunnosten aiheuttaman uhan vuoksi. Toimintasuunnitelman täydennyksessä kuvataan kolme toimenpidetasoa epidemian kiihtymisen ja erityisesti uusien virusmuunnosten leviämisen estämiseksi.

Suomi on ollut valmistelun loppuvaiheessa vielä tasolla 1, jossa rajoitukset alueilla suositellaan pidettäväksi vähintään nykyisellään, kunnes virusmuunnoksen leviämistä ja sen estämiseksi tehtyjen toimenpiteiden vaikuttavuutta on voitu edelleen arvioida. Samoin kaikilla leviämisvaiheessa olevilla alueilla on ollut perusteltua ottaa käyttöön täysimääräisinä kaikki leviämisvaiheen toimenpiteet epidemian nopean kiihtymisen estämiseksi. Näitä toimenpiteitä ovat esimerkiksi maksimaalinen etätyösuositus, laajin maskisuositus, julkisten tilojen sulkeminen ja etäopetus toisella asteella ja korkeakouluissa.

22.2.2021 tulivat voimaan tartuntatautilain muutokset (147/2021), jotka vahvistavat kuntien ja aluehallintovirastojen mahdollisuuksia tehdä ennakoivia ja nopeita toimia koronaviruksen leviämisen estämiseksi. Elinkeino- ja harrastustoimintaan on säädetty yleisiä hygienia- ja asiakkaiden etäisyyden pitovelvoitteita ja tiloja voidaan äärimmillään sulkea kahden viikon ajaksi kerrallaan. Keinot on porrastettu hybridistrategian toimintasuunnitelman mukaisesti siten, että velvoitteita ja rajoituksia voidaan tiukentaa, jos aiemmat toimet eivät ole riittäviä.

Kuten edellä on todettu, valtioneuvosto on 25.2.2021 tehnyt periaatepäätöksen hybridistrategian toimintasuunnitelman täydennyksessä tarkoitetun tason kaksi käyttöön otosta. Yhteensä seitsemän sairaanhoitopiirin alueella ohjataan heti otettavaksi heti käyttöön tason 2 eli leviämisvaiheen tiukimmat rajoitukset. Lisäksi yhdeksälle kiihtymisvaiheen alueelle suositellaan käyttöön samoja toimia.

Tämän lisäksi hallitus on linjannut, että koko maassa todetaan poikkeusolot. Poikkeusolojen perusteella ja soveltaen perustuslain 23 §:ää ravitsemisliikkeet ehdotetaan suljettavaksi määräajaksi lukuun ottamatta perustason alueita. Näiden linjausten edellyttämää valmistelua ja toimeenpanoa ennen ravitsemisliikkeiden toimintaa rajoitetaan tartuntatautilain 58 a §:n ja sen nojalla annetun valtioneuvoston asetuksen nojalla. Jos ravitsemisliikkeet voidaan pitää auki joillakin alueilla, niihin sovelletaan mainittuja säännöksiä.

Hallitus on sopinut siitä, että Terveyden ja hyvinvoinnin laitos toimittaa sosiaali- ja terveysministeriölle virallisen arviointinsa siitä, minkä maakuntien se on juuri nyt arvioinut olevan kiihtymis- ja leviämisvaiheessa.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen 24.2.2021 päivätyn lausunnon mukaan tammikuun 2021 puolivälin jälkeen tapausmäärät nousivat noin 2 500 tapaukseen/viikko. Tartuntatautirekisteriin ilmoitettiin viikolla 4 (25.1.-31.1.) 2 700 uutta tapausta. Viikolla 5 (1.-7.2.) ilmoitettiin 2 603 uutta tapausta, viikolla 6 (8.-14.2.) 2 534 uutta tapausta, mutta viikolla 7 (15.-21.2.) jo jopa 3 426 tapausta. Tapausten ilmaantuvuus on siten kasvanut viikolla 7 selvästi verrattuna viikkoihin 4-6.

Viikolla 4 ilmaantuvuus oli 49 tapausta 100 000 asukasta kohden, viikolla 5 se oli 47 tapausta ja viikolla 6 edelleen 46 tapausta 100 000 asukasta kohden. Viikolla 7 ilmaantuvuus oli 62 tapausta 100 000 asukasta kohden. (Etenkin viimeisen viikon raportointi voi täydentyä vielä jälkikäteen).

Koko epidemian ajan valtaosa uusista covid-19-tapauksista on todettu Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiriin (HUS) alueella, joka on edelleen epidemian leviämisvaiheessa. Viikolla 7 (ajalla 15.-21.2.) yli puolet koko maan todetuista tapauksista (3 426 tapausta) todettiin HUS-alueella (1 989 tapausta). Viikolla 7 koko maassa uusien kotimaisten tartuntojen tartunnanlähde saatiin selvitettyä 65 %:ssa tapauksista. Osa todetuista uusista tapauksista liittyy tunnettuihin, laajoihin tartuntaketjuihin.

Alueet ovat covid-19-epidemian hybridistrategian viikoittaisessa tilannearvioraportissa raportoineet epidemiatilanteensa 24.2.2020 seuraavasti:

Leviämisvaihe: Helsingin ja Uudenmaan (HUS), Kanta-Hämeen, Varsinais-Suomen, Satakunnan ja Vaasan sairaanhoitopiirit sekä Ahvenanmaan maakunta (kuusi aluetta).

Kiihtymisvaihe: Etelä-Karjalan, Kymenlaakson, Päijät-Hämeen, Pirkanmaan, Keski-Suomen, Etelä-Pohjanmaan, Itä-Savon, Pohjois-Pohjanmaan, Lapin ja Länsi-Pohjan sairaanhoitopiirit (10 aluetta).

Perustaso: Keski-Pohjanmaan, Etelä-Savon, Pohjois-Savon, Pohjois-Karjalan ja Kainuun sairaanhoitopiirit (viisi aluetta).

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos on sosiaali- ja terveysministeriölle 24.2.2021 toimittamassaan lausunnossa todennut arvionsa olevan alueiden omien arvioiden kanssa yhteneväinen. Laitoksen lausunto perustuu esitettyihin seurantatietoihin, tartunnanjäljitystä koskeviin tietoihin sekä johtopäätöksiin, joita on tehty sairaanhoitopiirien yhteistyöryhmien kokouksissa.

Ravitsemisliikkeiden asiakasmäärien ja aukiolo- ja anniskeluaikojen rajoitukset on voimassa olevan asetuksen 4 ja 5 §:ssä säädetty alueellisten epidemiatilannetietojen perusteella. Asetuksen 4 §:ssä säädettyjä asiakasmäärärajoituksia on sovellettu niissä maakunnissa, jotka ovat olleet kokonaisarvion mukaan epidemian kiihtymis- ja leviämisvaiheessa.

Asetuksen 5 §:n 1 momentissa säädettyjä aukiolo- ja anniskeluaikarajoituksia on sovellettu niissä maakunnissa, jotka ovat kokonaisarvion perusteella olleet epidemian leviämisvaiheessa ja asetuksen 5 §:n 2 momentissa säädettyjä rajoituksia on sovellettu niissä maakunnissa, jotka ovat kokonaisarvion perusteella olleet epidemian kiihtymisvaiheessa. Muissa maakunnissa on sovellettu 5 §:n 3 momentissa tarkoitettuja rajoituksia.

2.3 Valtioneuvoston asetuksen muutostarpeet

Edellä mainittuihin epidemiatietoihin ja säännösten mitoituseriaatteisiin perustuvien rajoitusten voidaan katsoa käytettävissä olevien tietojen perusteella melko hyvin estäneen covid-19-infektiotaudin leviämistä ravitsemisliikkeissä. Tämän perusteella näihin periaatteisiin liittyviä muutostarpeita ei tartuntatautilain 58 a §:ssä säädetty asetuksenantovaltuus huomioon ottaen ole olemassa.

Epidemiatilanne on kuitenkin muuttunut pitkään aikaan epävarmemmaksi ja uhkaavammaksi. Monet alueet ryhtyivät loppuvuodesta 2020 voimakkaisiin epidemian torjunnan toimenpiteisiin. Suositukset ja rajoitukset ovat tehonneet, mutta osassa sairaanhoitopiirejä sairaalahoidossa olevien potilaiden määrä on kuitenkin kasvanut. Monissa Euroopan maissa ja Suomen lähialueilla covid-19-tapausten ilmaantuvuus ja tapausmäärät ovat edelleen hyvin suuria. Uudet virusmuunnokset saattavat vaikuttaa vielä epidemiatilanteeseen, jota seurataan erityisen tiiviisti. Virusmuunnosten leviämistä Suomeen pyritään torjumaan muun muassa tehostamalla tartunnan torjuntatoimia rajoilla sekä alueellisin rajoituksin ja suosituksin. Kaikkien tartuntojen jäljittäminen ja tartuntaketjujen katkaiseminen on entistäkin tärkeämpää, jotta myöskään helpommin tarttuvat virusmuunnokset eivät pääse leviämään. Valtakunnallisesti tarkasteltuna epidemian uusi kasvu on käynnistynyt helmikuun puolivälissä ja epidemiatilanne on heikentynyt merkittävästi. Hiihtolomaviikkojen aikana matkailu lisää taudin leviämisen todennäköisyyttä myös alueille, joissa tautitilanne on rauhallisempi. Epidemiatilanteen pahenemisen johdosta valtioneuvosto on 24.2.2021 linjannut, että maassa todetaan poikkeusolot.

Tähän tilanteeseen liittyen ehdotuksessa esitetään, että tartuntatautilain 58 a §:n 2 momentissa säädetyn asetuksenantovaltuuden nojalla säädettäisiin ravitsemisliikkeille uusi asiakkaiden oleskelun järjestämistä koskeva velvoite. Ravitsemisliikkeen olisi ehdotetun 3 §:n 4 momentin mukaan järjestettävä toimintansa sisätiloissa siten, että asiakkaat ohjataan istumaan istumapaikoillaan. Liikkeen olisi laadittava ja annettava asiakkaille ohjeet siitä, miten sisätiloissa sallitaan kulkeminen liikkeeseen saapumisen, sieltä poistumisen, tupakointitilassa tai wc- ja pesutilassa käymisen sekä ruuan ja juoman noutamisen yhteydessä.

Nykyisten asiakaspaikka-, anniskeluaika- ja aukioloaikarajoitusten pitäminen vähintään ennallaan on selvästi 24.2.2021 todetussa tilanteessa edelleen välttämätöntä. Alueiden epidemiatilanteet ovat vaihdelleet jopa viikkotasolla ja rajoitusten lieventäminen voisi johtaa valtakunnallisestikin uusiin riskeihin. Tämän johdosta leviämisen- ja kiihtymisvaihetta vastaavat rajoitukset jäisivät voimaan myös niissä maakunnissa, joissa aluen epidemiatilanne muutoin merkitsisi lievempiä rajoituksia.

Alueiden rajoitusten muutokset koskisivat Satakunnan ja Ahvenanmaan maakuntaa, joissa otettaisiin käyttöön leviämisvaiheen rajoitukset – kuitenkin niin, että Ahvenanmaan maakunnassa ei maakunnan hallituksen lausunnossa esitetyn perustein säädettäisi asiakaspaikkarajoituksista.

3 Rajoitusten välttämättömyyden ja oikeasuhtaisuuden arviointi

Asiakaspaikkoja sekä aukiolo- ja anniskeluaikoja koskevista rajoituksista voidaan asetuksella säätää vain, jos rajoitukset ovat välttämättömiä yleisvaarallisen tartuntataudin leviämisen estämiseksi kullakin alueella sekä sellaisissa ravitsemisliikkeissä, joita rajoitukset koskevat.

Valtioneuvosto on koonnut lähes kaikkia elämän- ja elinkeinoaloja koskevat rajoitukset ja suositukset, joita käytetään epidemian leviämisen estämiseen verkkosivuilleen: <https://valtioneuvosto.fi/tietoa-koronaviruksesta/rajoitukset-ja-suositukset> .

3.1 Rajoitusten yhteys alueelliseen epidemiatilanteeseen

Epidemiatilannetta on valmistelun yhteydessä selvitetty alueittain seuraavasti.

A. Leviämisvaihe

- Helsingin ja Uudenmaan SHP (Uudenmaan maakunta)

Alueen oma kokonaisarvio epidemiatilanteesta 24.2.2021:		Leviämisvaihe
Ilmaantuvuus (tapausta/100 000 asukasta)	14 vrk (8.-14.2.) 95	7 vrk (15.-21.2.) 117
Positiivisten näytteiden osuus (%) testatuista näytteistä		3,7 %

- Varsinais-Suomen SHP (Varsinais-Suomen maakunta)

Alueen oma kokonaisarvio epidemiatilanteesta 24.2.2021:		Leviämisvaihe
Ilmaantuvuus (tapausta/100 000 asukasta)	14 vrk (8.-14.2.) 45	7 vrk (15.-21.2.) 76
Positiivisten näytteiden osuus (%) testatuista näytteistä		3,9 %

- Satakunnan SHP (Satakunnan maakunta)

Alueen oma kokonaisarvio epidemiatilanteesta 24.2.2021:		Leviämisvaihe
Ilmaantuvuus (tapausta/100 000 asukasta)	14 vrk (8.-14.2.) 49	7 vrk (15.-21.2.) 141
Positiivisten näytteiden osuus (%) testatuista näytteistä		5,3 %

- Kanta-Hämeen SHP (Kanta-Hämeen maakunta)

Alueen oma kokonaisarvio epidemiatilanteesta 24.2.2021:		Leviämisvaihe
Ilmaantuvuus (tapausta/100 000 asukasta)	14 vrk (8.-14.2.) 19	7 vrk (15.-21.2.) 30
Positiivisten näytteiden osuus (%) testatuista näytteistä		2,6 %

- Vaasan SHP (Pohjanmaan maakunta)

Alueen oma kokonaisarvio epidemiatilanteesta 24.2.2021:		Leviämisvaihe
Ilmaantuvuus (tapausta/100 000 asukasta)	14 vrk (8.-14.2.)	7 vrk (15.-21.2.)
	81	58
Positiivisten näytteiden osuus (%) testatuista näytteistä		3,6 %

- Ahvenanmaan maakunta

Alueen oma kokonaisarvio epidemiatilanteesta 24.2.2021:		Leviämisvaihe
Ilmaantuvuus (tapausta/100 000 asukasta)	14 vrk (8.-14.2.)	7 vrk (15.-21.2.)
	3	176
Positiivisten näytteiden osuus (%) testatuista näytteistä		6,5 %

Maakunnan hallitus on lausunnossaan 24.2.2021 todennut, että maakunta on 20.2.2021 lukien epidemian leviämisvaiheessa, sillä tilanne on huonontunut nopeasti viimeisen viikon aikana. Tämän vuoksi maakunnan hallitus on jo 20.2. suosittanut, että ravitsemisliikkeet rajoittavat aukioloaikansa kello 23:een ja anniskeluaikansa kello 22:een. (<https://www.regeringen.ax/coronaviruset-covid-19>).

Leviämisvaiheessa on käytössä useita muitakin toimia ja epidemian leviämisen estämiseksi on selvästi välttämätöntä rajoittaa merkittävästi myös ravitsemistoiminnassa tapahtuvia ihmisten kontakteja.

B. Kiihtymisvaihe**- Pirkanmaan SHP (Pirkanmaan maakunta)**

Alueen oma kokonaisarvio epidemiatilanteesta 24.2.2021:		Kiihtymisvaihe
Ilmaantuvuus (tapausta/100 000 asukasta)	14 vrk (8.-14.2.)	7 vrk (15.-21.2.)
	12	15
Positiivisten näytteiden osuus (%) testatuista näytteistä		1,0 %

- Päijät-Hämeen SHP (Päijät-Hämeen maakunta)

Alueen oma kokonaisarvio epidemiatilanteesta 24.2.2021:		Kiihtymisvaihe
Ilmaantuvuus (tapausta/100 000 asukasta)	14 vrk (8.-14.2.)	7 vrk (15.-21.2.)
	23	24
Positiivisten näytteiden osuus (%) testatuista näytteistä		1,9 %

- Kymenlaakson SHP (Kymenlaakson maakunta)

Alueen oma kokonaisarvio epidemiatilanteesta 24.2.2021: **Kiihtymisvaihe**
Ilmaantuvuus (tapausta/100 000 asukasta) 14 vrk (8.-14.2.) 7 vrk (15.-21.2.)

Positiivisten näytteiden osuus (%) testatuista näytteistä 4,9 %

- Etelä-Karjalan SHP (Etelä-Karjalan maakunta)

Alueen oma kokonaisarvio epidemiatilanteesta 24.2.2021: **Kiihtymisvaihe**
Ilmaantuvuus (tapausta/100 000 asukasta) 14 vrk (8.-14.2.) 7 vrk (15.-21.2.)

Positiivisten näytteiden osuus (%) testatuista näytteistä 4,9 %

- Keski-Suomen SHP (Keski-Suomen maakunta)

Alueen oma kokonaisarvio epidemiatilanteesta 24.2.2021: **Kiihtymisvaihe**
Ilmaantuvuus (tapausta/100 000 asukasta) 14 vrk (8.-14.2.) 7 vrk (15.-21.2.)
28 18

Positiivisten näytteiden osuus (%) testatuista näytteistä 1,3 %

- Etelä-Pohjanmaan SHP (Etelä-Pohjanmaan maakunta)

Alueen oma kokonaisarvio epidemiatilanteesta 24.2.2021: **Kiihtymisvaihe**
Ilmaantuvuus (tapausta/100 000 asukasta) 14 vrk (8.-14.2.) 7 vrk (15.-21.2.)
14 15

Positiivisten näytteiden osuus (%) testatuista näytteistä 0,9 %

- Pohjois-Pohjanmaan SHP (Pohjois-Pohjanmaan maakunta)

Alueen oma kokonaisarvio epidemiatilanteesta 24.2.2021: **Kiihtymisvaihe**
Ilmaantuvuus (tapausta/100 000 asukasta) 14 vrk (8.-14.2.) 7 vrk (15.-21.2.)

Positiivisten näytteiden osuus (%) testatuista näytteistä 4,9 %

- Länsi-Pohjan SHP (Lapin maakunta)

Alueen oma kokonaisarvio epidemiatilanteesta 2.12.2020:		Kiihtymisvaihe
Alueen oma kokonaisarvio epidemiatilanteesta 24.2.2021:		Kiihtymisvaihe
Ilmaantuvuus (tapausta/100 000 asukasta)	14 vrk (8.-14.2.)	7 vrk (15.-21.2.)
	22	12
Positiivisten näytteiden osuus (%) testatuista näytteistä		0,3 %

- Itä-Savon SHP (Etelä-Savon maakunta)

Alueen oma kokonaisarvio epidemiatilanteesta 24.2.2021:		Kiihtymisvaihe
Ilmaantuvuus (tapausta/100 000 asukasta)	14 vrk (8.-14.2.)	7 vrk (15.-21.2.)
	45	20
Positiivisten näytteiden osuus (%) testatuista näytteistä		1,4 %

- Lapin SHP (Lapin maakunta)

Alueen oma kokonaisarvio epidemiatilanteesta 24.2.2021:		Kiihtymisvaihe
Ilmaantuvuus (tapausta/100 000 asukasta)	14 vrk (8.-14.2.)	7 vrk (15.-21.2.)
	20	31
Positiivisten näytteiden osuus (%) testatuista näytteistä		2,1 %

Kiihtymisvaiheessa on käytössä erityisesti epidemian leviämisen ennakkolliseksi estämiseksi useita muitakin toimia ja tässä tarkoituksessa on selvästi välttämätöntä rajoittaa merkittävästi myös ravitsemistoiminnassa tapahtuvia ihmisten kontakteja.

C. Perustaso**- Etelä-Savon SHP (Etelä-Savon maakunta)**

Alueen oma kokonaisarvio epidemiatilanteesta 24.2.2021:		Perustaso
Ilmaantuvuus (tapausta/100 000 asukasta)	14 vrk (8.-14.2.)	7 vrk (15.-21.2.)
	9	88
Positiivisten näytteiden osuus (%) testatuista näytteistä		4,0 %

- Pohjois-Savon SHP (Pohjois-Savon maakunta)

Alueen oma kokonaisarvio epidemiatilanteesta 24.2.2021:		Perustaso
Ilmaantuvuus (tapausta/100 000 asukasta)	14 vrk (8.-14.2.)	7 vrk (15.-21.2.)
	7	7
Positiivisten näytteiden osuus (%) testatuista näytteistä		0,5 %

- Keski-Pohjanmaan SHP (Keski-Pohjanmaan maakunta)

Alueen oma kokonaisarvio epidemiatilanteesta 24.2.2021:		Perustaso
Ilmaantuvuus (tapausta/100 000 asukasta)	14 vrk (8.-14.2.)	7 vrk (15.-21.2.)
	8	16
Positiivisten näytteiden osuus (%) testatuista näytteistä		0,5 %

- Pohjois-Karjalan SHP (Pohjois-Karjalan maakunta)

Alueen oma kokonaisarvio epidemiatilanteesta 24.2.2021:		Perustaso
Ilmaantuvuus (tapausta/100 000 asukasta)	14 vrk (8.-14.2.)	7 vrk (15.-21.2.)
	10	13
Positiivisten näytteiden osuus (%) testatuista näytteistä		1,1 %

- Kainuun SHP (Kainuun maakunta)

Alueen oma kokonaisarvio epidemiatilanteesta 24.2.2021:		Perustaso
Ilmaantuvuus (tapausta/100 000 asukasta)	14 vrk (8.-14.2.)	7 vrk (15.-21.2.)
	8	3
Positiivisten näytteiden osuus (%) testatuista näytteistä		0,1 %

Perustaso tulee asetuksen valmistelussa jakaa kahteen osaan:

Jos koronavirustautia ei esiinny alueella määrätyn ajan sisällä (esimerkiksi kaksi peräkkäistä kahden viikon tarkastelujaksoa), alueelle ei ole välttämätöntä säätää asetuksella erityisiä rajoituksia. Näitä maakuntia ei tällä hetkellä ole olemassa.

Toisaalta alueilla, joilla koronavirustautia esiintyy väestössä, myös ravitsemistoimintaan on välttämätöntä säätää tartuntariskiä vähentäviä toimia, joilla vähennetään todennäköisyyttä tartuntataudin leviämiseen.

3.2 Rajoitusten yhteys ravitsemisliiketoimintaan

Epidemian yleisen leviämisen suhteen lukuisat kansainväliset esimerkit ja myös Suomesta saadut kokemukset ovat osoittaneet, että epidemiaa voivat kiihdyttää eniten tilanteet, joissa ihmiset viettävät vapaa-aikaansa pitkään ahtaissa sisätiloissa, joissa on paljon ihmisiä tiiviissä kontaktissa. Tällaisissa tilanteissa yksikin tartuttava henkilö voi altistaa virukselle suuren joukon ihmisiä, joista voi käynnistyä laajoja tartuntaketjuja.

Suomessakin tapahtuneista altistumisista ja tartunnoista tiedetään, että ihmisten välisiä kontakteja sisältävien erilaisten sosiaalisten tilanteiden ohella juuri ravitsemisliikkeissä syntyy koronavirustaudin leviämisen riskitilanteita. Vaikka Terveiden ja hyvinvoinnin laitos ei tilastoi ravitsemisliikkeissä tapahtuneita tartuntoja tai niissä syntyneitä tartuntaketjuja ravitsemisliikkeen tyyppin mukaan, erityisesti myöhäisen illan ja öisen anniskelun yhteydessä riskit ovat realisoituneet laajoinakin tartuntaketjuina.

Koronavirusaltistumisten ja -tartuntojen paikan määrittäminen on usein vaikeaa, eikä myöskään ole olemassa yksiselitteistä määritelmää siihen, kuinka pitkälle esimerkiksi ravitsemisliikkeessä syntyneen tartuntaketjun jatkotartunnat luokitellaan ravitsemisliikkeessä asiointiin liittyviksi. Esimerkiksi tartuntaketju, joka lähti Vaasassa liikkeelle opiskelijoiden kokoontumisesta ja ravitsemisliikkeessä käynnistä, laajentui nopeasti jatkotartuntojen myötä siten, että tapausten kokonaismäärä on jo yli 700. Esimerkiksi yhdessä helsinkiläisessä ravitsemisliikkeessä tapahtuneen altistumistilanteen yhteydessä 30 läsnäolijasta, jotka olivat yhteensä viidestä eri seurueesta, 24:lla todettiin jatkotartunta. Toisessa ravitsemisliikkeessä altistumistilanteen yhteydessä lähes kaikki 20 altistuneesta sai jatkotartunnan. Pääkaupunkiseudulla on ollut edellä mainittujen lisäksi lukuisia pienempiä ravitsemisliikkeiden tartuntaryypäitä. Toisaalta kaikissa altistumistilanteissa ei ole todettu jatkotartuntoja. Myös muualla Suomessa on todettu ravitsemisliikkeisiin liittyviä tartuntaketjuja, mm. Etelä-Karjalan, Kainuun, Pirkanmaan, Pohjois-Savon ja Varsinais-Suomen sairaanhoitopiireissä. Keski-Suomen sairaanhoitopiirissä ravitsemisliikkeessä järjestetyn opiskelijajuhlan jälkeen tartuntoja todettiin yhteensä vähintään 100, mutta tartuntaketju on saatu sammumaan.

Toisaalta viimeisten tietojen mukaan tartuntoja tapahtuu erityisesti perhepiirissä ja myös harrastuksissa, oppilaitoksissa ja yksityistilaisuuksissa. Välittömästi ravitsemisliikkeisiin viittaavien tartuntojen määrä on ollut nykyisten rajoitusten voimassa ollessa vähäinen, pienimmillään vain joitakin prosentteja kaikista tartunnoista. Epidemiatilanteen heiketessä tartunnan lähde on tosin saattanut olla epäselvä paikoin yli puolessa tapauksista ja ravitsemisliikkeistä on jälleen lähtenyt tartuntatapauksia jopa eri puolille maata.

Monet alueet ryhtyivät loppuvuodesta 2020 voimakkaisiin epidemian torjunnan toimenpiteisiin. Suositukset ja rajoitukset ovat tehonneet. Aluehallintovirastot ovat päättäneet yleisötilaisuuksia ja yleisiä kokouksia koskevista rajoituksista. Kunnat ja kuntayhtymät ovat sulkeneet ja voimakkaasti rajoittaneet hallinnassaan ja määräysvallassaan olevien tilojen käyttöä. Alueiden väestölle ja elinkeinonharjoittajille on suositeltu muun muassa kasvosuojainten käyttöä, korkean riskin julkisten tilojen käytön rajoittamista ja koko maahan on suositeltu etätyötä sellaisissa työtehtävissä, joissa se on tilapäisestäkin mahdollista.

Kaikille edellä mainituille muille rajoituksille on yhteistä se, että epidemiatilanteen niin vaatiessa on tilapäisesti välttämätöntä rajoittaa ihmisten välistä kanssakäymistä ja sosiaalisia kontakteja. Tässä suhteessa ravitsemistoiminnan rajoittaminen ei ole poikkeus, vaan johdonmukainen samaan tavoitteeseen tähtäävä toimi.

3.3 Rajoitusten yhteys ravitsemisliiketoiminnan luonteeseen

Rajoitusten välttämättömyysarvioinnissa tulee tarkastella aluetason epidemiatietojen lisäksi niitä ravintolatyyppejä, joita rajoitukset koskivat. Tartuntatautilain 58 a §:n 2 momentissa ravitsemisliikkeet jaotellaan niiden ravitsemistoiminnan luonteeseen liittyen sillä perusteella, pidetäänkö niissä pääsääntöisesti tarjolla nautittavaksi ravitsemisliikkeen tiloissa alkoholijuomia. Sosiaali- ja terveysvaliokunta on perustellut jaottelua monipuolisesti ja todennut, että enintään puolet asiakaspaikkamäärästä saadaan rajoittaa valiokunnan näkemyksen mukaan sellaisissa ravitsemisliikkeissä, jotka toimialalla mielletään käytännössä lähinnä yökerhoiksi, anniskelubaareiksi tai pubeiksi. Pienemmän eli enintään 25 prosentin asiakaspaikkamäärän rajoituksen piiriin kuuluvien ravitsemisliikkeiden ryhmään kuuluisivat sellaiset ravitsemisliikkeet, jotka alalla mielletään käytännössä esimerkiksi ruokaravintoloiksi, pizzeriaiksi, hampurilaisravintoloiksi, kahviloiksi tai lounasruokaloiksi.

Laissa asiakaspaikkamäärän rajoituksia koskevan eriytetyn sääntelyn kriteeriksi säädettyä tunnusmerkistöä on käytetty voimassa olevassa asetuksessa myös muiden rajoitusten – erityisesti aukioloajan ja anniskeluajan rajoitusten - välttämättömyyden arvioinnissa. Tämä johtuu siitä, että muita ravitsemistoiminnan olennaisia piirteitä huomioon ottavia kriteerejä ei toistaiseksi ole olemassa. Lisäksi laissa jo säädetystä kriteeristä poikkeavat muut määritelmät johtaisivat todennäköisesti sekaannuksiin säännösten noudattamisessa ja soveltamisessa.

Tartuntatautilain 58 a § 2 momentissa säädetään, että jos ravitsemisliikkeen pääasiallinen ravitsemistoiminta eri ajankohtina vaihtelee, sovelletaan sen toimintaan kunakin ajankohtana sitä rajoitusta, johon sen ravitsemistoiminta kyseisenä ajankohtana liittyy.

3.4 Asiakkaiden istumapaikkavaatimuksen välttämättömyys

Voimassa olevan asetuksen 4 §:n 1 momentin mukaan ravitsemisliikkeen kaikilla asiakkaila tulee olla oma istumapaikansa pöydän tai sitä vastaavan tason ääressä. Voimassa olevan asetuksen 4 §:n 2 momentin mukaan ravitsemisliikkeen on myös järjestettävä sisä- ja ulkotilansa rakenteet ja kalusteet sekä asiakkaidensa palvelukäytännöt siten, etteivät asiakkaat altistu tartuntataudin leviämislle. Pykälän 3 momentin mukaan ravitsemisliikkeen on lisäksi huolehdittava erityisesti siitä, ettei sen tiloissa synny tarpeetonta tungosta ja että asiakkaiden saapuminen liikkeeseen toteutetaan tavalla, jossa pidetään asiakkaiden ja seurueiden välillä riittävä etäisyys.

Mainitut rajoitukset säädettäisiin edelleen asetuksessa lain 58 a §:n 2 momentin nojalla. Sen mukaan ravitsemistoiminnan harjoittajan tulee huolehtia siitä, että asiakkaiden oleskelu järjestetään yleisvaarallisen tartuntataudin leviämisen estämiseksi riittävän väljästi ja asiakaspaikat sijoittuvat riittävän etäälle toisistaan. Jos yleisvaarallisen tartuntataudin leviämisen estämiseksi on välttämätöntä, voidaan valtioneuvoston asetuksella säätää tarkemmin kyseistä aluetta koskien ravitsemisliikkeen asiakkaiden oleskeluun ja asiakaspaikkojen sijoittamiseen liittyvistä velvoitteista.

Edellä on todettu, että epidemiaa esiintyy kaikissa Suomen maakunnissa. Kysymyksessä olevien rajoitusten tarkoitus on täsmentää mainitussa momentissa säädettyä yleistä velvoitetta ja varmistaa konkreettisemmin asiakkaiden oleskelun riittävän väljyyden järjestäminen. Istumapaikan olemassaoloa koskeva velvoite ei puutu voimakkaasti elinkeinonharjoittajan oikeuteen järjestää oma liiketoimintansa, sillä se ei esimerkiksi rajoita istumapaikkojen lukumäärää.

Tämän velvoitteen lisäksi ehdotetaan nyt, että asetuksen 3 §:n 4 momentin mukaan ravitsemisliikkeen on järjestettävä toimintansa sisätiloissa siten, että asiakkaat ohjataan istumaan istumapaikoillaan. Liikkeen olisi laadittava ja annettava asiakkaille ohjeet siitä, miten sisätiloissa sallitaan kulkeminen liikkeeseen saapumisen, sieltä poistumisen, tupakointitilassa tai wc- ja pesutilassa käymisen sekä ruuan ja juoman noutamisen yhteydessä. Velvoitteen tarkoituksena on tehostaa asiakkaiden oleskeluun liittyviä rajoituksia, jotta epidemian leviämisen kannalta kaikkein riskialttiimpia toimintoja (tanssiminen, asiakasryhmien kulkeminen) ei harjoitettaisi, mutta ravitsemisliikkeen asiakaspalvelu toimisi muutoin mahdollisimman vaivattomasti.

Kaikkia maakuntia, joissa epidemiaa esiintyy, koskevana ja myös erilaisia ravintoloita koskevana näitä rajoituksia on pidettävä välttämättöminä laissa säädetyn ihmisten välisen etäisyyden pitämisen turvaamiseksi. Rajoitusten oikeasuhteisuuden kannalta merkittävää on, että melko yleisiä rajoituksia on jo yli kuuden kuukauden ajan sovellettu, niiden käytännön toteuttamista koskevat toimet on suunniteltu ja toteutettu sekä niiden vastuullinen noudattaminen turvaa myös asiakkaiden luottamusta ravitsemisliikkeissä käynnin turvallisuuteen.

3.5 Asiakaspaikkamäärän rajoitusten välttämättömyys

Asiakaspaikkamäärän rajoitusten oikeasuhteisuuden arvioinnissa on jo aiemmin otettu huomioon se, että koronavirustartunta on levinnyt ryväsmaisesti sekä niissä maakunnissa, missä tartuntoja on todettu suhteessa enemmän, että niissä maakunnissa, jotka ovat olleet huomattavastikin matalamman ilmaantuvuuden alueita. Tämän vuoksi ihmisten etäisyyden pitämiseen liittyvien velvoitteiden voisi olla tarpeen koskea myös vähäisemmän ilmaantuvuuden alueita. Voimassa olevan asetuksen valmistelussa lähdettiin kuitenkin siitä, että perustasolla olevissa maakunnissa, joissa epidemiaa esiintyy, ravitsemisliikkeiden muut toimenpiteet riittävät vähentämään tartuntataudin leviämisen todennäköisyyttä eikä niissä näin ollen ole välttämätöntä ottaa käyttöön asiakasmäärärajoituksia. Valmistelussa arvioitiin myös, ettei edes kiihtymis- ja leviämisvaiheessa olevissa maakunnissa liikkeiden ulkotilojen asiakasmääriä ole välttämätöntä rajoittaa.

Sen sijaan kiihtymis- ja leviämisvaiheessa olevissa maakunnissa epidemian on katsottu leviävän siten, että kaikkeen ihmisten tapaamiseen ja oleskeluun pitkiä aikoja suljetuissa sisätiloissa liittyy koronavirustaudin tartuntariskejä. Lain 58 a §:n 2 momentin mukaan asiakaspaiikkoja saadaan rajoittaa pääsääntöisesti alkoholijuomia tarjoavissa liikkeissä enintään puoleen normaalista ja muissa liikkeissä enintään kolmeen neljäsosaan normaalista.

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta on korostanut, että yleisvaarallisten tartuntatautien epidemioiden leviämisen torjunta perustuu tilastollisiin todennäköisyyksiin sekä riskien ennakkolliseen hallintaan. Riskien hallinnan näkökulmasta merkityksellistä eri ravitsemisliikkeiden kohdalla on se, miten hallitaan asiakkaiden välisten kontaktien muodostumista. Tästä näkökulmasta merkitystä on myös alkoholin nauttimisella, joka osaltaan voi lisätä kontaktien syntymistä hallitsemattomammin. Koronaepidemian torjunnassa asiakasmäärän rajoittaminen ja ravitsemisliikkeiden jaottelu erilaisiin ravitsemisliikkeisiin liittyvät valiokunnan mukaan erityisesti asiakkaiden välisten tartuntoja mahdollistavien kontaktien syntymisen ennaltaehkäisyyn. Valituissa rajoituskeinoissa on kyse väestön käyttäytymiseen liittyvistä todennäköisyyksistä.

Samoilla perusteilla kiihtymis- ja leviämisvaiheeseen säädettävien asiakaspaikkamäärärajoitusten valmistelu ei ole suoraan perustunut siihen, että joissakin maakunnissa tai joissakin tyyppillisissä ravintolatiloihin olisi

tapahtunut altistumisia ja tartuntoja, vaan siihen, että erityisesti tuntemattomien ihmisten välisten pitkäaikaisten lähikontaktien rajoittamisella vähennetään todennäköisyyksiä taudin leviämiseen. Asiakaspäämäärän rajoitusten, jos epidemia on jo merkittävästi leviämässä alueella, tarkoituksena on ennen kaikkea varmistaa asiakkaille riittävän väljä oleskelu sisätiloissa. Huomattavaa on, että samoissa tiloissa oleskelleiden toisilleen tuntemattomien ja vaihtuvien asiakkaiden altistumistilanteet vaikeuttavat altistuneiden jäljittämistä ja karanteeniin asettamista, mikä voi muodostaa huomattavan riskin epidemian kiihtymiselle.

Sekä kiihtymis- että leviämisvaiheessa tartuntataudin leviämisen riskejä on jo aiemmin pidetty niin merkittävänä, että ravitsemisliikkeiden asiakaspäämäärää on ollut välttämätöntä rajoittaa. Sellaisissa ravitsemisliikkeissä, joiden pääasiallisena ravitsemistoimintana on tarjota yleisölle maksusta elintarvikehuoneistossa alkoholijuomia, tartuntataudin leviämisen riski on todennäköisempi kuin muissa ravitsemisliikkeissä. Tämän vuoksi ensin mainituissa ravitsemisliikkeissä asiakasmäärien vähentäminen puoleen normaalista on ollut välttämätön toimi, kun taas muissa ravitsemisliikkeissä välttämättömänä ja oikeasuhteisena on pidetty väljempää rajoitusta eli asiakasmäärän rajaamista kolmeen neljäsosaan normaalista. Rajoitusten oikeasuhtaisuuden kannalta merkittävää on, että suurimman sallitun asiakasmäärän rajoittaminen kohdistuu vain niihin aikoihin ja tilanteisiin, jolloin tartuntataudin leviämisen riski on asiakkaiden määrän vuoksi suurimmillaan. Rajoitus ja elinkeinotoiminnalle syntyvä haitta ei kohdistu lainkaan aikoihin ja tilanteisiin, jolloin asiakkaat voivat muutoinkin pitää etäisyyttä toisiinsa. Kun asiakasmäärät ovat juuri kiihtymis- ja leviämisvaiheessa olevissa maakunnissa muiden rajoitustoimien, suositusten ja ihmisten käyttäytymismuutosten johdostakin vähentyneet, asiakaspäämäärän rajoitusten vaikutukset elinkeinotoiminnan harjoittamiseen eivät ole yhtä yksiselitteiset kuin esimerkiksi anniskeluaikarajoitusten vaikutukset määrättyihin ravitsemisliikkeisiin.

Vain kiihtymis- ja leviämisvaiheessa oleviin maakuntiin kohdistettavaa pääsääntöisesti alkoholijuomia tarjoavien liikkeiden asiakasmäärän rajoittamista puoleen normaalista ja muiden ravitsemisliikkeiden asiakasmäärän rajoittamista enintään kolmeen neljäsosaan normaalista on pidetty välttämättömänä rajoituksena, jonka tarkoituksena on kyseisissä epidemiatilanteissa vähentää muiden lievempien rajoitusten lisäksi ihmisten kontaktien mahdollistamia tartuntoja. Perustasolla olevissa maakunnissa ei ole asiakasmäärärajoitusta lainkaan.

3.6 Aukiolo- ja anniskeluaikaa koskevien rajoitusten välttämättömyys

Asetuksella voidaan säätää ravitsemisliikkeiden aukioloaikaa ja anniskeluaikaa koskevia rajoituksia, jos se on välttämätöntä yleisvaarallisen tartuntataudin leviämisen estämiseksi eivätkä ravitsemisliikkeen tilojen ja pintojen puhdistustoimenpiteet, hygieniaohjeet, asiakaspääkkojen järjestely ja muut toimenpiteet ole riittäviä yleisvaarallisen tartuntataudin leviämisen estämiseksi. Edellä mainituilla perusteilla on siten arvioitava sitä, voidaanko ravitsemisliikkeiden aukioloajan ja/tai anniskeluaajan rajoituksia pitää välttämättöminä tartuntataudin leviämisen estämiseksi.

Tässä tarkastelussa ihmisten välisten kontaktien ehkäisemisen kannalta ratkaisevaa on, jos aukioloaikojen ja mahdollisesti siihen liittyvän anniskelun takia asiakaskontaktit muodostuvat epidemian leviämisen kannalta relevantiksi sellaisiksi, että etäisyys- tai hygieniavaatimuksistakaan ei tartuntataudin leviämisen estämiseksi voida kunnolla huolehtia. Suomalaisten alkoholinkäyttö on yöaikaan tyyppillisesti humalajuomista sekä kodeissa että anniskelupaikoissa. Päihtymys vähentää estoja ja heikentää harkintakykyä, mikä voi johtaa varotoimien, kuten turvaväljen ja käsihygienian, laiminlyöntiin. Tämänhetkisen tiedon mukaan kovaääninen

puhe ja huutaminen levittävät koronavirusta tehokkaammin kuin rauhallinen puhe. Tartuntariski voi tällaisissa tilanteissa olla suuri, vaikka etäisyys virusta kantavaan ihmiseen olisi useita metrejä.

Tässä suhteessa tiedämme, että myöhäisillan ja yön aikana ravitsemisliikkeiden anniskelu- ja aukioloaikoja rajoitetaan juuri sen vuoksi, että näinä kellonaikoina koronavirustauti juuri on ravitsemisliikkeissä levinnyt. Kansainvälisten tutkimusten perusteella riski liittyy erityisesti tilanteisiin, joissa lähikontaktia ei voida välttää tai ääntä joudutaan musiikista johtuen korottamaan. Euroopan tautiviraston ECDC:n 24.9.2020 julkaiseman covid-19-epidemian ei-lääkinnällisiä torjuntakeinoja käsittelemän asiantuntija-arvion¹ mukaan 25 EU-maata on sulkenut baareja ja yökerhoja covid-19-epidemian johdosta. Kansainvälisen, 41 maata käsittävän tutkimuksen (Lee ym. 2020) mukaan korkean tartuntariskien toiminnan sulkeminen voi vähentää Covid-19 tartuntalukua 31 % (luottamusväli 13-46 %). Vähennemä olisi lähes yhtä suuri (40 %; 22-55 %) kuin olisi saavutettavilla laajalla, vain välttämättömän palvelutoiminnan kuten elintarvikeliikkeiden ja apteekkien aukiolon sallivalla rajoitustoimenpiteellä. Ravitsemistoiminnan eli yhden toimialan toiminnan rajoitukset voivat toisin sanoen karkeasti arvioituna vastata tehokkuudeltaan jopa useita toimialoja koskevia laajojakin rajoituksia.

Sen lisäksi, että ihmisten pitkäaikaiseen oleskeluun samoissa sisätiloissa liittyy yleisesti riskejä, erityisesti myöhäisillalla ja aamuyön tunteina ravitsemisliikkeiden aukiolo- ja anniskeluaikaa koskevien rajoitusten tarkoituksena on rajoittaa asiakkaiden altistumisaikaa ja -tapoja sekä sisä- että ulkotiloissa silloin, kun ravitsemisliikkeissä tyypillisesti nautitaan yhdessä alkoholijuomia tai jolloin ravitsemisliikkeen asiakkaat muutoin voisivat olla päihtyneitä. Kun kysymys on alkoholin keskimääräisestä vaikutuksesta ihmisten käyttäytymiseen, vaikutus ei suoranaisesti riipu siitä, onko ravitsemisliikkeen pääasiallinen toiminta tarjota asiakkaille alkoholijuomia vai ei. Ratkaisevampaa on keskimäärin, tarjoillaanko alkoholijuomia asiakkaalle yöllä pidempään. Tartuntataudin leviämisen kannalta riskejä voisi myös syntyä siitä, että jotkut ravintolat joutuisivat lopettamaan anniskelunsa aikaisemmin samalla, kun asiakkaat voisivat siirtyä jatkamaan alkoholijuomien nauttimista toisiin ravintoloihin. Näiden seikkojen vuoksi alkoholijuomien anniskeluaikoja koskevien rajoitusten on katsottu olevan välttämätöntä pitää samoina myös eri tyyppisissä ravitsemisliikkeissä.

Leviämisvaiheessa olevien maakuntien ravitsemisliikkeissä alkoholijuomien anniskelu on lopetettava viimeistään kello 22 ja liikkeen saa nykyisin pitää avoinna ravitsemistoiminnan asiakkaille kello 5:stä kello 23:een.

Leviämisvaiheen tilanteessa, eli vakavimmassa epidemian vaiheessa, tartuntataudin leviämisen estämiseksi on pidetty välttämättömänä käyttää tartuntatautilain 58 a §:ssä tarkoitusta varten säädettyä täyttä asetuksenantovaltuutta.

Ravitsemisliikkeiden tulee leviämisvaiheen maakunnissa sulkeutua kuudeksi tunniksi aamuyön tunteina, koska joissakin ravitsemisliikkeissä on yökahvilatoiminnassa paikoin ollut uudelleen kello 24:n jälkeen huomattavan pitkiä jonoja, osa asiakkaista on ollut päihtyneitä ja eri ravitsemisliikkeiden asiakasmäärät ovat voineet olla kymmeniä ja satoja asiakkaita. Mainittu toiminta on johtunut siitä, että ravitsemisliikkeiden

¹ Guidelines for non-pharmaceutical interventions to reduce the impact of COVID-19 in the EU/EEA and the UK. 24 September 2020. ECDC: Stockholm; 2020. <https://www.ecdc.europa.eu/sites/default/files/documents/covid-19-guidelines-non-pharmaceutical-interventions-september-2020.pdf>

aukioloaika rajoitettiin aiemmin vain siten, että liike tuli pitää suljettuna yhden tunnin vuorokaudessa (esimerkiksi kello 23-24).

Rajoitusten tulee tartuntatautilain 58 a §:n 4 momentin mukaan aina olla välttämättömiä myös sellaisissa ravitsemisliikkeissä, joita ne koskevat. Edellä mainittujen ”yökahvila”-toimintaa harjoittavien ravitsemisliikkeiden pääasiallinen ravitsemistoiminta on ollut tarjota yleisölle ilta-aikaan maksusta elintarvikelaissa tarkoitettussa elintarvikehuoneistossa alkoholijuomia. Kaikenlaisten ravitsemisliikkeiden aukiolosta ei aamuyön tunteina välttämättä kuitenkaan seuraisi epidemian leviämisen riskiä. Tältä osin oli rajoitusta säädettäessä arvioitu, riittäisivätkö vain alkoholijuomien tarjoiluun suuntautuvia ravitsemisliikkeitä koskevat rajoitukset lopettamaan riskialttiin toiminnan. Mainitun pykälän 2 momentin mukaan, jos ravitsemisliikkeen pääasiallinen ravitsemistoiminta eri ajankohtina vaihtelee, sovelletaan sen toimintaan kuitenkin kunakin ajankohtana sitä rajoitusta, johon sen ravitsemistoiminta kyseisenä ajankohtana liittyy. Kun mainittua ”yökahvila”-toimintaa esiintyi kello 24:n ja 6:n välisenä aikana, ravitsemisliikkeen pääasiallinen toiminta ei tuolloin varsinaisesti ollut anniskella alkoholijuomia. Merkittävä osa tuloista saattaa tulla esimerkiksi pääsymaksutuloista ja muiden virvokkeiden kuin alkoholijuomien myynnistä. Koska pääasiallisesti alkoholijuomia tarjoavia ravitsemisliikkeitä ei lain erityissäännöksen mukaan voi olla olemassa aamuyön tunteina, aukioloaikarajoitusta ei asetuksessa voitu eriyttää siten, että se olisi koskenut aamuyön tunteina vain sellaisia ravitsemisliikkeitä.

Kiihtymisvaiheessa olevien maakuntien ravitsemisliikkeissä alkoholijuomien anniskelu päättyy kello 22 ja pääsääntöisesti alkoholijuomia tarjoavien ravitsemisliikkeiden asiakkaat poistuvat ravitsemisliikkeestä viimeistään kello 23 ja muiden ravitsemisliikkeiden asiakkaat viimeistään kello 24. Vähintään kiihtymisvaiheessa olevilla alueilla taudin ilmaantuvuus ja positiivisten näyttöjen osuus ovat jo nousseet, vaikka tartunnanlähteet ovat vielä pääsääntöisesti jäljitettävissä. Tältä osin rajoitusten tavoitteista korostuu ennakkollisuus eli tarkoituksena on muiden vahvasti ennakkollisten toimien ohella kääntää huonontunut kehitys paremmaksi.

Välttämättömyysarvioinnissa on tässä yhteydessä kiinnitetty huomiota ensinnä siihen, että ravitsemisliikkeiden aukioloajan rajoittamisella on yhteys alkoholijuomien anniskelu-aikaan ja niihin tartuntariskeihin, jotka liittyvät alkoholin nauttimiseen yhdessä. Sellaisissa ravitsemisliikkeissä, jotka sijaitsevat perustasolla olevissa maakunnissa ja jotka eivät ole pääsääntöisesti alkoholijuomia tarjoavia liikkeitä, liikkeen sulkemista anniskeluajan päätyttyä ei ole pidetty välttämättömänä. Tämän vuoksi näiden ravitsemisliikkeiden aukioloaika ei asetuksella ole rajoitettu.

On vielä arvioitu, että kiihtymisvaiheessa yksinään aamuyön tuntien aukiolo ei muodosta mainittavaa epidemian leviämisen riskiä. Jos aukiolo ei liity alkoholijuomien anniskeluun, öiseen aikaan melko harvat asiakkaat käyttäisivät edelleen esimerkiksi pikaruoka- ja kahvilapalveluja aivan samoin kuin päiväsaikaan, jolloin ravitsemisliikkeet saavat joka tapauksessa olla avoinna. Tämän vuoksi ravitsemisliikkeiden pakollinen kiinnioloaika on kiihtymisvaiheessa olevissa maakunnissa edelleen yksi tunti. Järjestelyn tarkoituksena siis on edelleen, että alkoholijuomien tarjoiluun suuntautuvien liikkeiden anniskelun päätyttyä asiakkailla olisi yksi tunti aikaa nauttia ruoka- ja juoma-ostoksensa. Muissa ravitsemisliikkeissä asiakkailla olisi pidempi aika ruokailla tai nauttia virvokkeita, sillä ravitsemisliike tulisi sulkea vasta kello 24. Asiakkaiden poistumisen jälkeen ravitsemisliike tulisi pitää kiinni yhden tunnin ajan, jonka jälkeen liike saisi halutessaan taas avata ovensa asiakkaille.

Aukioloajan rajoitukset eivät lain 58 a §:n 7 momentin mukaan koske Suomen ja ulkomaiden välillä tai ulkomailla kulkevassa vesi- ja ilma-aluksessa eikä polttonesteiden jakeluaseman yhteydessä toimivia ravitsemisliikkeitä. Tässä yhteydessä asetuksen valmistelun yhteydessä on arvioitu sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietinnössä (StVM 2/2021 vp) esille nostettuja maanteiden varsilla olevia ravitsemisliikkeitä, joilla ei ole polttonesteiden jakeluasemaa, mutta joiden toiminta perustuu pääsiallisesti ammattiautoilijoiden ja muiden tiellä liikkujien palvelemiseen. Rajoitusten välttämättömyyden arvioinnin näkökulmasta monenlaisia ravitsemisliikkeitä voidaan esimerkiksi sisätiloiltaan rinnastaa polttonesteiden jakeluaseman yhteydessä oleviin kahviloihin ja pikaruokapaikkoihin. Kun epidemia on leviämässä, sen torjunnassa on kuitenkin pidetty välttämättömänä kaikkien kontaktien vähentämistä edelleen ja nykyisten rajoitusten pitämistä vähintään ennallaan. Tämän vuoksi laissa säädettyä poikkeusta ei ole ehdotuksessa laajennettu.

3.7 Rajoitusten oikeasuhtaisuuden arviointi

Covid-19-tauti on aiemmin aiheuttanut Suomessakin merkittävää sairaalahoidon ja -tehohoidon kuormitusta. Epidemian leviämistä kuvaava tartuttavuusluku on taas syksyllä ollut yli yhden ja vaikka terveydenhuollon kuormitus oli vielä jokin aika sitten hallittavissa, tilanne on muuttumassa: 16.9.2020 sairaalahoidossa oli 16 potilasta ja tehohoidossa kolme potilasta. 21.10.2020 sairaalahoidossa oli 65 potilasta ja tehohoidossa seitsemän potilasta. Esimerkiksi 4.12.2020 sairaalahoidossa on ollut 141 henkilöä, joista tehohoidossa 21 potilasta ja viimeksi 24.2.2021 sairaalahoidossa on ollut 156 henkilöä ja tehohoidossa 35 henkilöä. Sairaanhoidopiireistä on jo esitetty arvioita siitä, että tehohoitokapasiteetti voi tällä kehityksellä olla uhattuna.

Epidemian on siis havaittu sekä tartuntojen määrällä että sairaalahoidon tapeella mitattuna kiihtyvän, mutta sen leviämisen vakavia vaikutuksia - esimerkiksi leviämistä riskiryhmien ja vanhusten keskuuteen, tehohoitokuormitusta ja kuolemantapauksia - ei voida edelleenkaan luotettavasti ennakoita. Merkittävää on, että suurimmalla osalla väestöstä ei edelleenkaan ole vastustuskykyä tautia vastaan. Rokotusten antaminen väestölle jatkuu, mutta on mahdollista, että pandemia kestää Suomessakin vielä vähintään useita kuukausia.

Nopeimmankin raportoinnin antama tilannekuva epidemian kehittymisestä on jatkuvasti useita päiviä jäljessä. Epidemian leviäminen esimerkiksi joistakin kymmenistä nuorista satoihin kaikkiin väestöryhmiin kuuluviin ihmisiin on taudin leviämisen luonteen vuoksi mahdollista erityisesti leviämisen- ja kiihtymisvaiheessa olevilla alueilla jopa muutamien päivien ja ainakin viikkojen kuluessa. Vaikka eri toimien vaikutuksia on vaikea erottaa toisistaan ja millään rajoituksilla ei nyt voida kokonaan estää tällaisten tilanteiden muodostumista, esitetyillä rajoituksilla vähennettäisiin todennäköisyyttä näiden tilanteiden ilmaantumiseen juuri niillä alueilla, joilla riskit ovat nyt suurimmat. Kaikkien muiden paikallis- ja alueviranomaisten toimien kanssa ja myös niiden yhteisvaikutuksella esitetyt rajoitukset estäisivät ennakoilta epidemian leviämistä. Epidemian tässä vaiheessa kaikkien toimien ennakoivan yhteisvaikutuksen tavoittelemisen on lisäksi tärkeämpää kuin aiemmin.

Rajoitukset aiheuttavat edelleen erilaisia taloudellisia kustannuksia ja haittoja tuhansille ravitsemisliikkeille ja vaikuttavat myös useiden tuhansien ravintolatyöntekijöiden työllisyyteen vähentämällä ainakin viikonloppujen työtunteja merkittävästi. Yhteiskunnalle sääntelystä tällä tavoin syntyvät kokonaishaitat ovat hyvin todennäköisiä, vaikka tautitilanteen kiihtyminen voi edelleen aiheuttaa niitä muiden rajoitusten ja kuluttajien käyttäytymismuutosten johdosta ilman tätä sääntelyäkin. Alan toimintaedellytyksiin ovat vaikuttaneet myös monet muut säännös- ja suosituserusteiset rajoitukset ja niiden muutokset. Anniskelu-

ja aukioloaikarajoitukset johtavat todennäköisesti siihen, että anniskelumyynnin menetykset olisivat suuremmat kuin ruokatarjoilun menetykset. Anniskelumyynnin korvaaminen vähittäismyynnillä kyseisillä alueilla on myös vaikeampaa kuin menetetyn ruokatarjoilun korvaaminen ruoka-annosten noutomyynnillä esimerkiksi ilta- ja yöaikaan.

Yhteiskunnalle ja elinkeinoelämälle sääntelystä tällä tavoin syntyvät kokonaishaitat ovat olleet ja tulevat olemaan hyvin todennäköisiä, vaikka tautitilanteen kiihtyminen voi aiheuttaa niitä muiden rajoitusten ja kuluttajien käyttäytymismuutosten johdosta ilman sääntelyäkin.

Kansainvälisestikin laajasti käytetyillä ravitsemisliikkeiden toiminnan rajoituksilla vaikutetaan kuitenkin perustellusti sekä tässä epidemiatilanteessa täysin konkreettisiin paikallisiin epidemiariskeihin ja niistä syntyviin laajoihin kustannuksiin että jossain määrin epävarmemmin toteutuviin huomattaviin ihmisten terveyteen ja elämään liittyviin riskeihin. Esityksen taloudellisten vaikutusten arvioinnissa on erikseen päädytty siihen, että myös esityksen taloudelliset hyödyt ylittävät sen kustannukset.

Tämän vuoksi rajoitusten arvioidaan kokonaisuutena täyttävän myös oikeasuhtaisuusvaatimukset.

4 Ehdotukset ja niiden perustelut

1 §. Soveltamisala. Pykälä vastaisi sisällöltään voimassa olevaa 1 §:ää. Pykälässä todettaisiin asetuksen soveltamisala ja säädettäisiin vastaavasti kuin tartuntatautilain 58 a §:n 6 momentissa säädetään, että asetuksen 3 - 5 §:ssä tarkoitetut ravitsemisliikkeen asiakkaiden oleskelua ja asiakkaiden välisen riittävän etäisyyden ylläpitämistä koskevat velvoitteet eivät koske henkilöstöravintolatoimintaa eivätkä ruoan tai juoman myymistä ravitsemisliikkeestä muualla nautittavaksi.

Pykälän 3 momentissa viitattaisiin edelleen alkoholilaisissa säädettyyn alkoholijuoman määritelmään. Määritelmän noudattaminen merkitsee sitä, että ehdotetussa asetuksessa säädetyt alkoholijuomien anniskeluajan rajoitukset koskevat kaikkien enemmän kuin 1,2 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältävien alkoholijuomien myyntiä asiakkaille ravitsemisliikkeessä nautittavaksi.

2 §. Yleiset velvollisuudet. Pykälä vastaisi sisällöltään voimassa olevaa 2 §:ää. Asetuksen 2 §:ssä säädettäisiin tartuntatautilain 58 a §:n 1 momentin nojalla kaikkia ravitsemisliikkeitä koskevista yleisistä velvollisuuksista. Koronavirustaudin leviämisen ehkäisemisessä kolme tärkeintä asiaa ovat sairastuneiden eristäytyminen, käsihygienia ja ihmisten välisten sosiaalisten kontaktien välttäminen. Ehdotetussa pykälässä säädettäisiin näistä yleisistä velvollisuuksista samoin kuin voimassa olevassa asetuksessa.

Pykälän 1 momentin mukaan ravitsemisliikkeen olisi ilmoitettava asiakkaisiin saapuville näkyvästi, ettei henkilö, jolla on koronavirustartuntaan sopivia oireita, saa tulla ravitsemisliikkeeseen. Tällainen ilmoitus ei itsessään ole oikeudellisesti velvoittava käsky, vaan pikemminkin vahva suositus, jonka tarkoituksena on suojella sekä muita asiakkaita että lukuisia asiakkaita työvuoronsa aikana palvelevaa henkilökuntaa. Tartuntatautilaissa ei myöskään ole suoranaista säännöstä, jonka mukaan ravitsemisliike olisi vastuussa asiakkaidensa terveydentilan seurannasta. Sopimusvapauden periaatteen nojalla ravitsemisliike voi kuitenkin edellyttää ohjeen noudattamista eli äärimmäisissä tapauksissa kieltäytyä palvelemasta asiakasta, joka vaarantaa ympärillään olevien terveyden.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin ravitsemisliikkeiden velvollisuudesta huolehtia siitä, että asiakkailta on mahdollisuus käsien puhdistamiseen liikkeeseen saavuttaessa, ja siitä että asiakkaiden kosketeltaviksi tulevat pinnat pidetään riittävän puhtaina. Ravitsemisliikkeen tulisi myös huolehtia siitä, että asiakkaat saavat näkyvät toimintaohjeet käsien puhdistamisesta, riittävän etäisyyden ylläpitämisestä ja muista liikkeessä noudatettavista tartuntataudin leviämistä estävistä toimintatavoista.

Käytännössä nämä velvoitteet liittyvät elintarvikelaissa säädettyyn elintarvikehuoneistojen hygieniavaatimusten toteuttamiseen. Matkailu- ja Ravintolapalvelut MaRa ry on jo aiemmin laatinut jäsenistölleen toimintaohjeet asiasta ja viranomaiset ovat ohjanneet ravitsemisliikkeitä velvoitteiden toteuttamisessa.

3 §. Asiakkaiden oleskelu ja sijoittaminen. Pykälä vastaisi sisällöltään voimassa olevaa 3§:ää lukuun ottamatta ehdotettua uutta 4 momenttia. Pykälässä säädettäisiin asiakkaiden oleskelusta ja sijoittamisesta riittävän etäisyyden ylläpitämiseksi.

Tartuntatautilain 58 a §:n 2 momentissa säädetään sisätilojen suurimpia asiakas- tai henkilömääriä koskevan asetuksenantovaltuuden lisäksi siitä, että asiakkaiden oleskelu järjestetään yleisvaarallisen tartuntataudin leviämisen estämiseksi riittävän väljästi ja asiakaspaikat sijoittuvat riittävän etäälle toisistaan. Momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella annetaan, jos se on yleisvaarallisen tartuntataudin leviämisen estämiseksi välttämätöntä, tarkemmat säännökset kyseistä aluetta koskien ravitsemisliikkeen asiakkaiden oleskeluun ja asiakkaiden sijoittamiseen liittyvistä velvoitteista sekä sisä- ja ulkotilojen asiakaspaikkamäärään liittyvistä vaatimuksista.

Pykälän 1 ja 2 momentin mukaan ravitsemisliikkeen olisi järjestettävä sisä- ja ulkotilansa rakenteet ja kalusteet sekä asiakkaidensa palvelukäytännöt siten, etteivät asiakkaat altistu tartuntataudin leviämislle.

Ravitsemisliikkeen olisi huolehdittava erityisesti siitä, ettei sen tiloissa synny tarpeetonta tungosta ja että asiakkaiden saapuminen liikkeeseen toteutetaan tavalla, jossa pidetään asiakkaiden ja seurueiden välillä riittävä etäisyys. Kyseessä olisi ravitsemisliikkeiden yleinen velvollisuus huolehtia siitä, että asiakkaat voivat säilyttää riittävän etäisyyden toisiinsa tai seurueiden tapauksessa toisiin asiakkaisiin. Vaikka ravitsemisliikkeen valvontavelvollisuus ei pääsääntöisesti ulotu liikkeen ulkopuolelle, asiakkaiden ohjeistaminen ja saapuminen liikkeeseen tulisi kuitenkin säännöksen mukaan toteuttaa siten, että riittävät etäisyydet säilyvät.

Pykälän 3 momentin mukaan ravitsemisliikkeen kaikilla asiakkailta tulisi olla oma istumapaikkansa pöydän tai sitä vastaavan tason ääressä. Ehdotetun 4 momentin mukaan ravitsemisliikkeen olisi järjestettävä toimintansa sisätiloissa siten, että asiakkaat ohjataan istumaan istumapaikoillaan. Liikkeen olisi laadittava ja annettava asiakkaille ohjeet siitä, miten sisätiloissa sallitaan kulkeminen liikkeeseen saapumisen, sieltä poistumisen, tupakointitilassa tai wc- ja pesutilassa käymisen sekä ruuan ja juoman noutamisen yhteydessä. Ehdotetut velvoitteet koskisivat ravitsemisliikkeen omia toimia ja asiakkaiden liikkumisen järjestämistä ravitsemisliikkeessä. Ravitsemisliikkeen olisi toisin sanoen ensinnäkin huolehdittava siitä, että asiakkaat kulkevat omalle istumapaikalleen ja heidät ohjeistetaan pysymään paikoillaan. Asiakkaita ei saisi päästää liikkeeseen sisään siten, että he joutuvat odottamaan tai jonottamaan istumapaikkaansa liikkeen sisätiloissa. Asiakkaiden liikkuminen liikkeessä voidaan säännöksen mukaan sallia edellä mainituissa tarkoituksissa eli liikkeen ei tule järjestää eikä sallia esimerkiksi asiakkaiden tanssimista, esiintymistä erillisellä esiintymisalueella, seisomaan jäämistä esimerkiksi baaritiskin tai pöytien äärellä. Koska poistuminen ja

saapuminen olisivat sallittuja, esimerkiksi ulkona tupakoimassa käyminen olisi mahdollista järjestää. Jos ravitsemisliike haluaa sallia asiakkaiden siirtymisen istumapaikaltaan toiselle istumapaikalle, liikkeen tulee järjestää toimintatapa, jolla asiakas ohjataan säännöksen mukaisesti istumaan istumapaikalleen.

Säännös ei välittömästi kieltäisi tai velvoittaisi asiakkaita, mutta ravitsemisliikkeellä on laissa säädetty oikeus ryhtyä toimenpiteisiin, jos sen edellyttämiä järjestelyjä ei noudateta. Tähän liittyen säännöksessä viitattaisiin kyseiseen majoitus- ja ravitsemistoiminnasta annetun lain 5 §:ään, jossa säädetään oikeudesta evätä asiakkaaksi pyrkivältä pääsyyn liikkeeseen ja poistaa asiakas liikkeestä.

Säännöksen tarkoituksena on rajoittaa voimakkaasti ihmisten välisten kontaktien määrää ravitsemisliikkeessä sekä varmistaa, että ravitsemisliike kykenee valvomaan suurinta sallittua asiakasmäärää ja sitä, että asiakkaiden väliset etäisyydet ylläpidetään. Kuten ehdotetussa säännöksessä todetaan, rajoitus ei estä sitä, että asiakkaat hakevat liikkeen ohjeistuksen mukaisesti ruokansa ja juomansa esimerkiksi palvelutiskiltä tai buffet-pöydästä.

Se, että rajoitukset ovat koko maassa tartuntatautilain 58 a §:n 2 momentissa edellytetyllä tavalla välttämättömiä yleisvaarallisen tartuntataudin leviämisen estämiseksi, on käsitelty edellä jaksossa 3.4.

4 §. Asiakasmäärän rajoittaminen. Pykälä vastaisi rakenteeltaan voimassa olevaa 4 §:ää. Pykälässä säädettäisiin tartuntatautilain 58 a §:n 2 momentin nojalla epidemiatilanteesta riippuen alueittaisesta sekä ravintolatyypittäin säädettävästä asiakasmäärärajoituksesta.

Kiihtymis- ja leviämisvaiheessa olevien tai näissä vaiheissa olleiden Uudenmaan, Varsinais-Suomen, Satakunnan, Kanta-Hämeen, Pirkanmaan, Päijät-Hämeen, Kymenlaakson, Etelä-Karjalan, Etelä-Savon, Pohjois-Karjalan, Keski-Suomen, Etelä-Pohjanmaan, Pohjanmaan, Keski-Pohjanmaan, Pohjois-Pohjanmaan, Kainuun ja Lapin maakunnissa ravitsemisliikkeen, jonka pääasiallisena ravitsemistoimintana on tarjota yleisölle maksusta elintarvikelaissa (23/2006) tarkoitettua elintarvikehuoneistossa alkoholijuomia, sisätilassa tai sen osassa saisi oleskella yhtäaikaaisesti enintään puolet tartuntatautilain 58 a §:n 2 momentissa tarkoitettua anniskeluluvan tai rakennussuunnitelman mukaisesta suurimmasta määrästä asiakkaita tai henkilöitä. Edellä mainitussa maakunnassa sijaitsevan muun kuin edellä tarkoitettun ravitsemisliikkeen sisätilassa tai sen osassa saisi oleskella enintään kolme neljäsosaa mainitussa momentissa tarkoitettua määrästä asiakkaita tai henkilöitä.

Rajoitusten välttämättömyyden arviointi kiihtymis- ja leviämisvaiheessa olevilla alueilla erityyppisissä ravitsemisliikkeissä on esitetty edellä jaksossa 3.5.

5 §. Anniskelu- ja aukioloajan rajoittaminen. Pykälä vastaisi rakenteeltaan voimassa olevaa 5 §:ää. Pykälässä säädettäisiin ravitsemisliikkeiden anniskelu- ja aukioloajan rajoittamisesta alueittain ja ravintolatyypeittäin. Leviämisvaiheessa olevien tai leviämisvaiheessa olleiden Uudenmaan, Varsinais-Suomen, Satakunnan, Kanta-Hämeen, Päijät-Hämeen, Kymenlaakson, Pohjanmaan, Pohjois-Pohjanmaan tai Ahvenanmaan maakunnissa sijaitsevilla ravitsemisliikkeillä alkoholijuomien anniskelu olisi lopetettava viimeistään kello 22 ja liikkeen saisi pitää avoinna ravitsemistoiminnan asiakkaille kello 5:stä kello 23:een.

Kiihtymisvaiheen rajoituksia edellyttävissä Pirkanmaan, Etelä-Karjalan, Etelä-Savon, Pohjois-Karjalan, Keski-Suomen, Etelä-Pohjanmaan, Keski-Pohjanmaan, Kainuun tai Lapin maakunnissa sijaitsevilla ravitsemisliikkeillä alkoholijuomien anniskelu olisi samoin lopetettava viimeistään kello 22 ja liikkeen, jonka

pääasiallisena ravitsemistoimintana on tarjota yleisölle maksusta elintarvikelaissa tarkoitetussa elintarvikehuoneistossa alkoholijuomia, saisi pitää avoinna ravitsemistoiminnan asiakkaille kello 24:stä kello 23:een, ja muun liikkeen mainitussa maakunnassa kello 1:stä kello 24:ään. Jälkimmäinen aukioloaika koskeva rajoitus merkitsisi sitä, että näissä maakunnissa ravitsemisliikkeen saisi pitää auki ravitsemistoiminnan asiakkaille kahden tunnin ajan anniskelun päättymisen jälkeen.

Muulla kuin 1 tai 2 momentissa mainitussa maakunnassa (enää vain Pohjois-Savon maakunnassa) sijaitsevassa ravitsemisliikkeessä, jonka pääasiallisena ravitsemistoimintana on tarjota yleisölle maksusta elintarvikelaissa tarkoitetussa elintarvikehuoneistossa alkoholijuomia, alkoholijuomien anniskelu olisi 3 momentin mukaan lopetettava viimeistään kello 24 ja liikkeen saisi pitää avoinna ravitsemistoiminnan asiakkaille kello 2:stä kello 1:een. Edellä tarkoitetulla alueella sijaitsevassa muussa kuin edellä tarkoitetussa ravitsemisliikkeessä anniskelu on lopetettava kello 24. Viimeksi sanottu merkitsisi sitä, että näissä maakunnissa aukioloaika ei olisi lainkaan rajoitettu.

Rajoitusten välttämättömyyden arviointi kiihtymis- ja leviämisvaiheen sekä perustason alueilla, joissa epidemiaa kuitenkin esiintyy, erityyppisissä ravitsemisliikkeissä on esitetty edellä jaksossa 3.6.

Nykyinen alkoholijuomien anniskelun aloitusaikaa koskeva pykälän 4 momentti säilyisi ennallaan. Anniskelun saisi aloittaa aikaisintaan kello 7 kuitenkin niin, että anniskeluaikaa koskevia lain taseisia säännöksiä olisi noudatettava.

Aukioloaikarajoitukset eivät tartuntatautilain 58 a §:n 7 momentin mukaan koske Suomen ja ulkomaiden välillä tai ulkomailla kulkevassa vesi- ja ilma-aluksessa eivätkä polttonesteiden jakeluaseman yhteydessä toimivia ravitsemisliikkeitä.

6 §. Suunnitelma. Pykälä vastaisi sisällöltään voimassa asetuksen voimassa olevaa 6 §:ää. Tartuntatautilain 58 a §:n 5 momentissa säädetään kirjallisen suunnitelman laatimisvelvollisuudesta ja suunnitelman esittämis- ja nähtävänäpitämisvelvollisuudesta. Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkemmat säännökset velvoitteiden ja rajoitusten toteuttamista koskevan suunnitelman sisällöstä, laatimisesta ja nähtävänä pitämisestä.

Pykälän 1 momentin mukaan suunnitelmassa tulisi ensinnäkin olla kuvaus niistä toimintatavoista, jotka liikkeessä on päätetty toteuttaa asetuksen 2 §:ssä säädettyjen velvollisuuksien noudattamiseksi. Suunnitelmassa tulisi kuvata liikkeen sisä- ja ulkotilat, siinä tulisi olla merkintä tartuntatautilain 58 a §:n 3 momentissa säädetystä suurimmasta asiakas- tai henkilömäärästä sekä kuvaus niistä toimista ja henkilöstölle annetuista toimintaohjeista, joilla tartuntatautilain 58 a §:ssä säädetyt muut velvollisuudet sekä niiden valvonta liikkeen sisä- ja ulkotiloissa toteutetaan. Suunnitelman tarkoituksena on, että jokainen ravitsemisliike selvittää omaa toimintaansa koskevat tartuntatautilain uudet säännökset ja valmistelee omat toimintaohjeensa sekä henkilöstölle että asiakkaille siitä, miten tartuntataudin leviämisen estämistä koskevat toimet toteutetaan. Uutena toimena myös suunnitelmavelvoitteeseen tulee ehdotuksen mukaan 3 §:n 4 momentissa tarkoitetun ohjeistuksen ja ennen kaikkea ohjeistuksen noudattamisen valvonta ravitsemisliikkeessä.

Pykälän 1 momentin 3 kohdan mukaan suunnitelmassa tulisi olla tieto henkilöstä, joka vastaa liikkeessä suunnitelman noudattamisesta ja 2 momentin mukaan tieto kyseisestä henkilöstä olisi annettava pyynnöstä asiakkaalle. Säännöksen tarkoituksena on varmistaa, että ravitsemisliikkeessä huolehditaan suunnitelman

laatimisesta ja ennen muuta tartuntataudin leviämistä estävien toimien noudattamisesta. Valvontaviranomaiset olisivat tarvittaessa ensisijaisesti yhteydessä kyseiseen henkilöön.

Suunnitelman katsottaisiin 3 momentin mukaan olevan asiakkaiden nähtävillä, jos sen tiivistelmä on asiakkaiden nähtävillä heidän tullessaan ravitsemisliikkeeseen, ja siinä mainitaan, että asiakkaalla on oikeus saada suunnitelma pyynnöstä nähtäväkseen. Suunnitelma voi ravintolan omien tarpeiden perusteella sisältää yksityiskohtaisiakin henkilöstölle tarkoitettuja toimintaohjeita. Asiakkaiden tiedontarpeiden kannalta näitä ohjeita tärkeämpää on kuitenkin varmistua siitä, että ravintola on vastuullisesti ryhtynyt laissa edellytettyihin toimenpiteisiin. Suunnitelman saisi myös yhdistää elintarvikelaissa, alkoholilaissa ja tupakkalaissa (549/2016) tarkoitettuihin oma-valvontasuunnitelmiin.

7 § Voimaantulo. Asetuksen on tarkoitus tulla voimaan 1.3.2021 ja olla voimassa määräaikaaisesti 30.6.2021 saakka. Asetuksen 3 §:n 4 momenttia sovellettaisiin kuitenkin vasta 5 päivästä maaliskuuta 2021.

5 Pääasialliset vaikutukset

Ravitsemisliikkeiden toiminnan rajoitusten vaikutuksia on kuvattu hallituksen esityksessä laiksi tartuntatautilain väliaikaisesta muuttamisesta (HE 72/2020 vp) ja lisäksi hallituksen esityksissä HE 139/2020 vp ja 6/2021 vp.

Ehdotetusta sääntelystä voi syntyä merkittäviä haittavaikutuksia yhteiskunnalle, elinkeinoelämälle ja alan työntekijöille, vaikka alan yritysten toimintaan vaikuttavat esitettyjen rajoitusten lisäksi myös muut epidemian leviämisen estämiseksi säädetyt ja suositellut rajoitukset sekä kuluttajien yleinen epävarmuus käyttää palveluja. Rajoitusten ja yritysten vaikean taloudellisen tilanteen välistä syy-yhteyttä on toisin sanoen vaikeaa arvioida.

Ravitsemisliikkeiden toimintaa on rajoitettu epidemian aikana lainsäädännöllä yli 11 kuukauden ajan ja nykyisen kaltaisista rajoituksista on kokemuksia noin yhdeksältä kuukaudelta. Yritysten ja asiakkaiden toiminta nykyisten rajoitusten puitteissa on jo kohtuullisen vakiintunutta. Rajoitusten voidaan tässä suhteessa nähdä yhtäältä lisäävän jo pitkään jatkuneita taloudellisia vaikeuksia ja toisaalta esityksestä ei arvioida seuraavan kovin suuria uusia negatiivisia muutoksia tilanteeseen.

Majoitus- ja ravitsemistoiminnan toimipaikkojen liikevaihto oli vuonna 2019 arvion mukaan noin 8,3 mrd. euroa. Vuonna 2020 eli suurimmaksi osaksi epidemian aikana liikevaihto on jäänyt arvion mukaan noin 5,8 mrd. euroon eli vähennystä voi liikevaihdossa olla noin 30 prosenttia eli 2½ miljardia euroa. Liikevaihto palautuisi arvioiden mukaan lähelle vuoden 2019 tasoa aikaisintaan vuonna 2022.

Näiden tietojen kanssa sopii yhteen se, että alkoholijuomien anniskelumyynti on Valviran tuoreiden tilastojen mukaan laskenut lähes 40 prosenttia litroina laskettuna, kun samalla vähittäismyynti kasvoi yli 5 prosenttia.

Alkoholin anniskelumyynti kattaa alv-tietojen perusteella kaikkiaan noin 29 % (noin 1,2 miljardia euroa) ravitsemisliikkeiden liikevaihdosta. Siitä, miten myynti jakaantuu kellonajan mukaan, ei ole olemassa arvioita.

Vastaavasti alennetun arvonlisäverokannan mukainen ruuan myynti kattaa verotietojen mukaan noin 73 prosenttia koko ravitsemisalan liikevaihdosta. Lopuista 27 prosentista suurin osa on ollut alkoholijuomien myyntiä. Tämä on tyypillisesti sellaista myyntiä, joka tapahtuu ilta-aikaan ja yöllä.

Kun edellä on kuvattu ravitsemisalan taloudellista tilannetta ja rajoitusten vaikutuksia yleisesti, suurimmat taloudelliset vaikutukset esityksellä kohdentuisivat edelleen seurusteluravintoloiden, pubien, baarien ja yökerhojen toimintaan. Anniskelu- ja aukioloajan rajoitukset estävät sellaisten ravitsemisliikkeiden, joiden liiketoiminta ajoittuu yksinomaan yöaikaan, toiminnan lähes kokonaan. Jo kuukausia voimassa olleet rajoitukset, joita nyt jatkettaisiin, ovat rajoittaneet erityisesti aamuyön tunteihin keskittyvien ravitsemisliikkeiden (yökerhot, baarit, pubit) toimintaa. Tällaisia ravintoloita on jopa 2 000 – 3 000. Esitetyt rajoitukset koskevat jo käytännössä koko maata eli merkittävät rajoitukset koskettavat tällä hetkellä anniskelumyyntin arvolla mitattuna lähes koko alan elinkeinotoimintaa.

Kahviloille rajoitukset mahdollistavat edelleen käytännössä normaalin aukiolon, mutta suurin mahdollinen asiakasmäärä voisi edelleen olla neljäosalla rajoitettu. Ruokaravintolat voivat harjoittaa lounastoimintaa ja normaalia tarjoilua asiakkaille myös illan aikana, mutta suurin mahdollinen asiakasmäärä voisi olla neljäosalla rajoitettu.

Kun ehdotuksessa esitetään asiakkaiden oleskelun järjestämiseen lisävelvoitteita, suurimmat taloudelliset vaikutukset tällä esityksellä olisi edelleen seurusteluravintoloiden, pubien, baarien ja yökerhojen toimintaan.

Ravitsemisalan yritysten konkurssiuhka on kasvanut epidemian jatkuessa. Reilu viidesosa Matkailu- ja ravintolapalvelut MaRa ry:n jäsenyrityksistä arvioi olevansa konkurssiuhan alla kuuden kuukauden kuluttua. Keskiarvoa suurempi konkurssiuhka on juuri pubeilla ja yökerhoilla (28 %). Vain kahdeksan prosenttia yrityksistä arvioi toimintansa palaavan kannattavaksi kesään mennessä. Yritysten toimintaan vaikuttaa hyvin paljon epätietoisuus rajoitusten voimassaolon kestosta tai rajoitusten tiukkuudesta niiden suunnitellussa toimintaansa esimerkiksi juuri ensi kesää silmällä pitäen.

Valtioneuvosto on edellä mainittujen taloudellisten vaikeuksien vuoksi valmistellut erilaisia tukimalleja. Erityisesti ravitsemisalan yritystukimallit eivät perustu rajoitusten voimassaoloon, vaan yleisemmin koronavirusepidemian aiheuttamaan yritysten vaikeaan taloudelliseen tilanteeseen.

Ravitsemisyriyten uudelleentyöllistämisen tukemisesta ja toiminnan rajoitusten hyvittämisestä annetun lain (403/2020) soveltamisala on kattanut vain toiminnan, jota rajoitettiin väliaikaisella majoitus- ja ravitsemistoiminnasta annetun lain muutoksella 4.4.-31.5.2020 (laki majoitus- ja ravitsemistoiminnasta annetun lain väliaikaisesti muuttamisesta 153/2020). Mainitun aikaikkunan eli 1.6.2020 jälkeisten rajoitusten osalta ravitsemisliikkeiden käytössä ovat olleet muut yleiset yritysten tukemiseksi säädetyt keinot. Näitä ovat muun muassa niin sanottu kustannustuki II, jota koskeva lainsäädäntö tuli voimaan 11.12.2020 (laki yritysten määräaikaisesta kustannustuesta annetun lain muuttamisesta 963/2020; HE 205/2020 vp). Kyseessä on yleistuki, joka on tarkoitettu yrityksille, joiden liikevaihto on pudonnut merkittävästi koronaviruksen vuoksi ja joilla on vaikeasti sopeutettavia kustannuksia. Tuen hakuaika on käynnissä, ja jatkuu 26.2.2021 saakka. Tukikausi on viisi kuukautta ja tuki myönnetään takautuvasti ajalle 6-10/2020.

Ravitsemistoimintaa koskevien rajoitusten on tarkoitus vähentää ihmisten, tässä erityisesti nuorten aikuisten, sosiaalisia kontakteja sellaisissa sisätiloissa ja tilanteissa, joissa koronavirustaudin on todettu leviävän tehokkaasti. Rajoituksilla arvioidaan olevan positiivinen vaikutus epidemian hillitsemiseen. Epidemian kiihtymisen ja leviämisvaiheessa vaiheessa rajoitusten voidaan arvioida vähentävän koronavirustaudille altistumisia ja niistä johtuvia karanteeneja vähintään useilla kymmenillä ja mahdollisesti joillakin sadoilla. Tartuntojen määriä rajoitusten voidaan arvioida vähentävän mainittuna vajaan kuukauden aikana vähintään joillakin kymmenillä.

Rajoitusten positiiviset vaikutukset liittyvät ennen muuta ihmisten terveyden ja elämän suojeluun. Rajoituksilla vältetyt altistukset vähentäisivät ensinnä myös merkittävästi niitä kustannuksia, joita syntyy joukkoaltistusten jälkeen menetettynä työpanoksena karanteenien aikana ja tartuntojen jäljittämiseen liittyvissä kustannuksissa. Tätäkin merkittävämpää on, että yhdessä muiden toimien kanssa rajoitusten arvioidaan omalta osaltaan vähentävän riskejä siihen, että epidemia leviää hallitsemattomasti eri väestöryhmiin. Leviämisvaiheen lähestyessä sairaanhoidon resurssit ja hoidosta aiheutuvat kustannukset alkavat jälleen kasvaa ja pahimmissa vaihtoehdoissa tartuntataudin hoitamiseen käytettävät resurssit vaikuttavat koko terveydenhoitojärjestelmän toimivuuteen.

Esityksen edellä mainitut vaikutukset ovat siis suurelta osin yhteismitattomia ja erilaisiin mahdollisiin skenaarioihin perustuvia. Karkeasti voidaan sanoa, että esitetyt anniskelu- ja aukioloaikarajoitukset kohdistuvat taloudellisesti rajalliseen määrään ravitsemisliikkeitä ja niiden työntekijöitä. Nämä negatiiviset vaikutukset lasketaan vuositasolla jopa kymmenissä miljoonissa euroissa ja ne voivat yrityskohtaisesti olla suhteessa huomattaviakin. Vastaavasti ehdotuksen myönteiset taloudelliset vaikutukset kohdistuisivat lähtökohtaisesti koko yhteiskuntaan ja sen toimivuuteen epidemiatilanteen mahdollisesti kiihtyessä edelleen. Epidemian kiihtymisen estäminen säästää onnistuessaan satoja miljoonia euroja, mutta esityksen mukaisten rajoitusten hyödyksi voidaan tästä lukea vain murto-osa. Kokonaisarviossa myös esityksen taloudelliset hyödyt ylittävät kuitenkin sen kustannukset.

6 Seuranta

Valtioneuvostolle on laissa säädetty velvollisuus huolehtia siitä, ettei rajoituksia voida pitää voimassa sellaisilla alueilla tai sellaisissa ravitsemisliikkeissä, joissa se ei ole tartuntatautilanteen vuoksi välttämätöntä. Valtioneuvoston tulee näin ollen toimia niin, että alueellisia rajoituksia lievennetään epidemiatilanteen mukaisesti. Rajoitusten voimassaolo on siis myös ajallisesti rajattava välttämättömään.

Ehdotetun asetuksen voimassaolo rajautuu tartuntatautilain väliaikaisen sääntelyn johdosta neljään kuukauteen, jonka jälkeen mahdollisia rajoituksia voidaan säätää vain niitä koskevien erityisten säännösten nojalla.